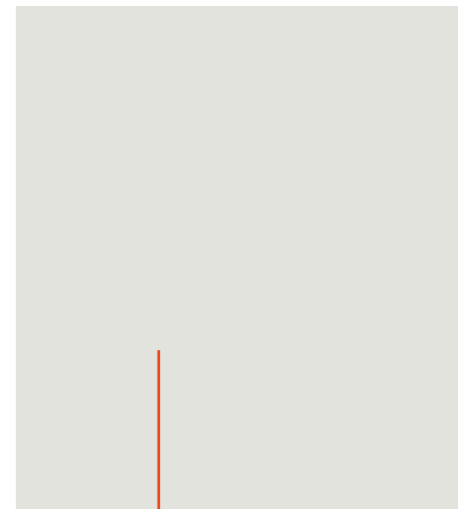
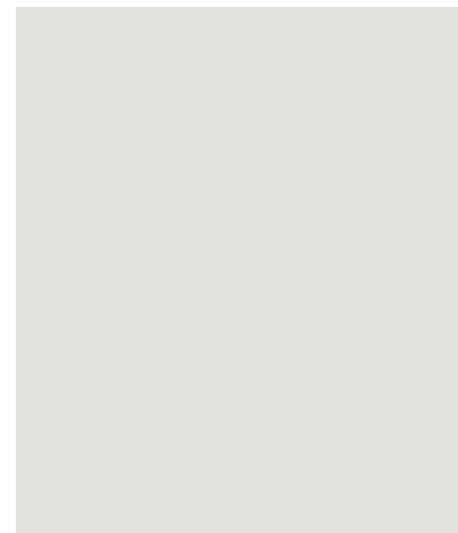
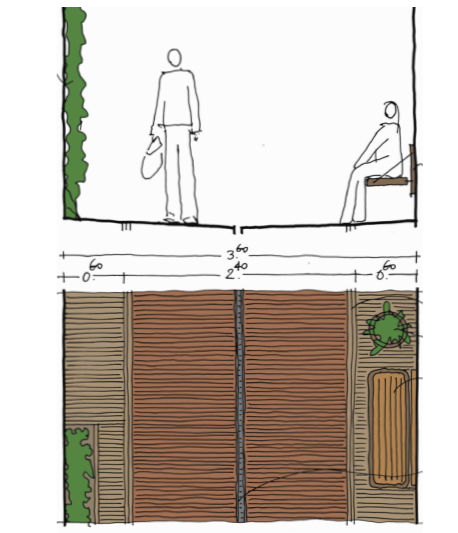
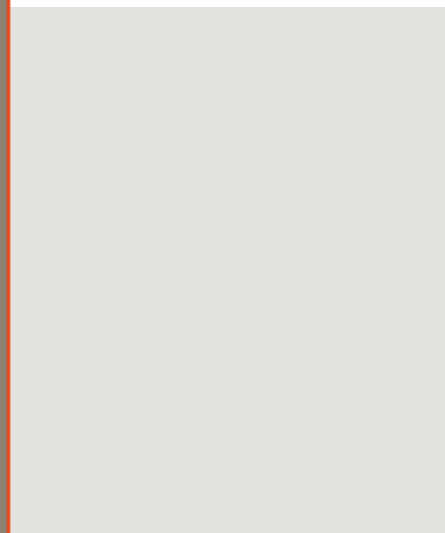
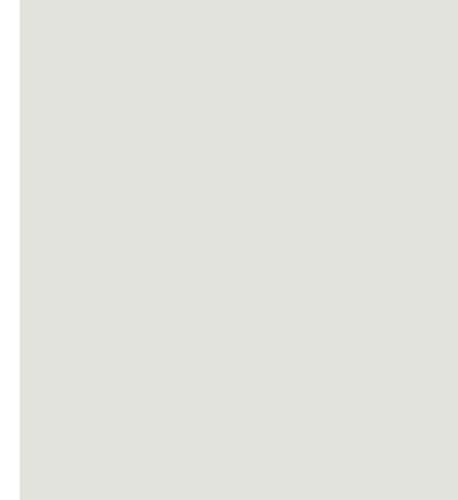

Stegenplan Gorinchem

Welmers Burg Stedenbouw
Robberstraat 5
4201 AK Gorinchem

tel. 0183-821497
mail. info@welmersburg.nl
www.welmersburgstedenbouw.nl

Gorinchem, juli 2018

Stegenplan Gorinchem

1

Onze Stegen

*Ga de stegen; zie een muurvlak,
dat een binnentuin verraadt:
't groen zich overhangen laat.*

*Dichtgespijkerd zijn er panden:
alle in zeer slechte staat;
onbewoonbaar eens verklaard*

*Toch aantrekkelijk om te wandlen
door zo'n steegje: voor 't verstaan
van 't verleden. Verder gaand'*

*'t pakhuis met een kleurig wapen
en het jaartal van ontstaan.
Jaren, eeuwen zijn vergaan*

*sindsdien. - Onze oude stegen,
't loont de moeit' om er gedegen
ernstig aandacht aan te geven. -*

*Zoek het straatje, waar Van Boxtel
lang al z'n bedoening bergt;
kar met paard z'n zorgen vergt.*

*'t Bakkerstraatje en Van Boxtel;
steeg, waar nog een paard in woont;
beuk en vlier aan 't muurwerk troont,*

*zo heeft Gorcum er nog meer,
waar ik graag m'n voetstap zet.
Gorcum: zorg dat gij hen redt.*

juni 1979 - A. van Beintum

1

Voorwoord

Wij zijn trots op onze Gorinchemse binnenstad: de historische panden, de aangename sfeer met pleinen en terrassen, de actieve ondernemers en winkeliers. Toch valt bij een rondwandeling door het centrale deel van de binnenstad je blik ook op minder aantrekkelijke gebieden. Dit speelt in een groot aantal stegen in of grenzend aan het winkelgebied. Al in 2009 is een poging gedaan om de stegen op te waarderen en beter te gaan benutten als fijnmazige structuur. Destijds is door architect Adelin Maurice een eerste analyse gedaan. Op deze analyse is nu verder gebouwd.

Met steun van de gemeente Gorinchem, en in het bijzonder voormalig wethouder Rijsdijk, hebben wij de afgelopen periode hard gewerkt aan dit Stegenplan. Vastgoedeigenaren, ondernemers en bewoners zijn betrokken bij de totstandkoming ervan. Het Stegenplan bevat tal van concrete handvatten om sfeer en verblijfskwaliteit in de stegen en steigers te versterken. Deze hebben niet alleen betrekking op de openbare ruimte maar ook op het gebruik en de uitstraling van de panden aan de stegen.

Nu het plan er ligt verwachten wij dat particuliere- én overheidsinvesteringen zullen volgen. De stegen worden zo stap voor stap de pareltjes van onze binnenstad: onverwachte informele verbindingen in ons stadshart met een prachtig kleinschalig karakter.

Gorinchem, juli 2018

Bestuur Stichting Binnenstadsmanagement Gorinchem

Inhoud

Voorwoord

Doel van het Stegenplan 9

Hoofdpunten Stegenplan 12

Achtergrond 15

Historie
Ruimtelijke kenmerken
Kwaliteiten en Knelpunten

Het plan 35

De panden
Meer belevening
De steigers
Inrichting openbare ruimte

Eerste deelproject 59

Kerksteeg
Kraansteeg
Helmsteeg
Hoek Kraansteeg - Helmsteeg

Tenslotte

DE HOOP

Pakhuis 'De Hoop' in de Kraansteeg

Doel van het Stegenplan

De stegen maken een onlosmakelijk onderdeel uit van de Gorinchemse binnenstad. Het zijn de smalle, onverwachte verbindingen tussen de hoofdstraten. Bij een rondwandeling valt het soms op: de wat sombere sfeer in de stegen, het achterstallige onderhoud van panden en de rommelige inrichting van de openbare ruimte. Het is niet overal aantrekkelijk om van de hoofdstraten af te wijken en een wandelroute door een van de stegen te kiezen.

Met dit plan worden ingrepen voorgesteld om de stegen op te waarderen. Deze ingrepen hebben betrekking op:

- De panden, uitstraling en gebruik
  - De openbare ruimte, inrichting en samenhang
  - De verblijfskwaliteit, meer sfeer en intimiteit
- Er is gekozen voor een samenhangende aanpak voor de stegen in en aan het kernwinkelgebied.

Toetsingskader en inspiratiebron

De aanbevelingen zijn zo veel mogelijk concreet gemaakt. Het Stegenplan beperkt zich niet tot een visie op de stegen maar doet voorstellen voor een concrete aanpak voor de panden én de openbare ruimte.

Het plan zal als **toetsingskader** dienen bij de beoordeling van bouwplannen door de gemeente en is vooral bedoeld als **inspiratiebron** voor pandeigenaren en bewoners. Met dit plan willen we alle betrokkenen enthousiast maken om op kortere termijn daadwerkelijk aan de slag te gaan, in lijn met de voorstellen.

Kerksteeg met zicht op het oude stadhuis

Plangebied

De Lingeaven is het centrale element en de drager van de ruimtelijke hoofdstructuur van de Gorinchemse binnenstad. De Lingeaven verdeelt de binnenstad in twee stadsdelen: de oostelijk gelegen Bovenstad en de westelijk gelegen Benedenstad. De dijken en hoofdstraten lopen evenwijdig aan de Lingeaven. Haaks daarop loopt de belangrijkste oost-west route (Gasthuisstraat-Hoogstraat-Burgstraat). De hoofdstraten worden onderling verbonden door de smalle stegen, zowel in de Bovenstad als in de Benedenstad.

Het Stegenplan spreekt zich uit over de stegen die in of aan het kernwinkelgebied in de Benedenstad liggen. Daarbij is voor een samenhangende aanpak en inrichting gekozen voor de aangegeven stegen.

In de binnenstad bevinden zich meer stegen, vooral in de Bovenstad, het deel ten westen van de Lingeaven. Het gaat dan om stegen waar overwegend gewoond wordt. Over deze stegen spreekt het plan zich niet expliciet uit.

Een aantal principes uit dit Stegenplan zouden natuurlijk ook toegepast zouden kunnen worden op stegen in de Bovenstad. Het vergroenen van de stegen kan hier een aantrekkelijk thema zijn. Een mooi voorbeeld hiervan is de Korenbeurs.

Focus op eerste deelgebied

Het Stegenplan is geen globale visie maar stelt een concrete aanpak voor. Prioriteit wordt bij het eerste deelproject gelegd, bestaande uit Kerksteeg, Kraansteeg en Helmsteeg. Dit deelgebied is aangewezen als eerste project om twee redenen:

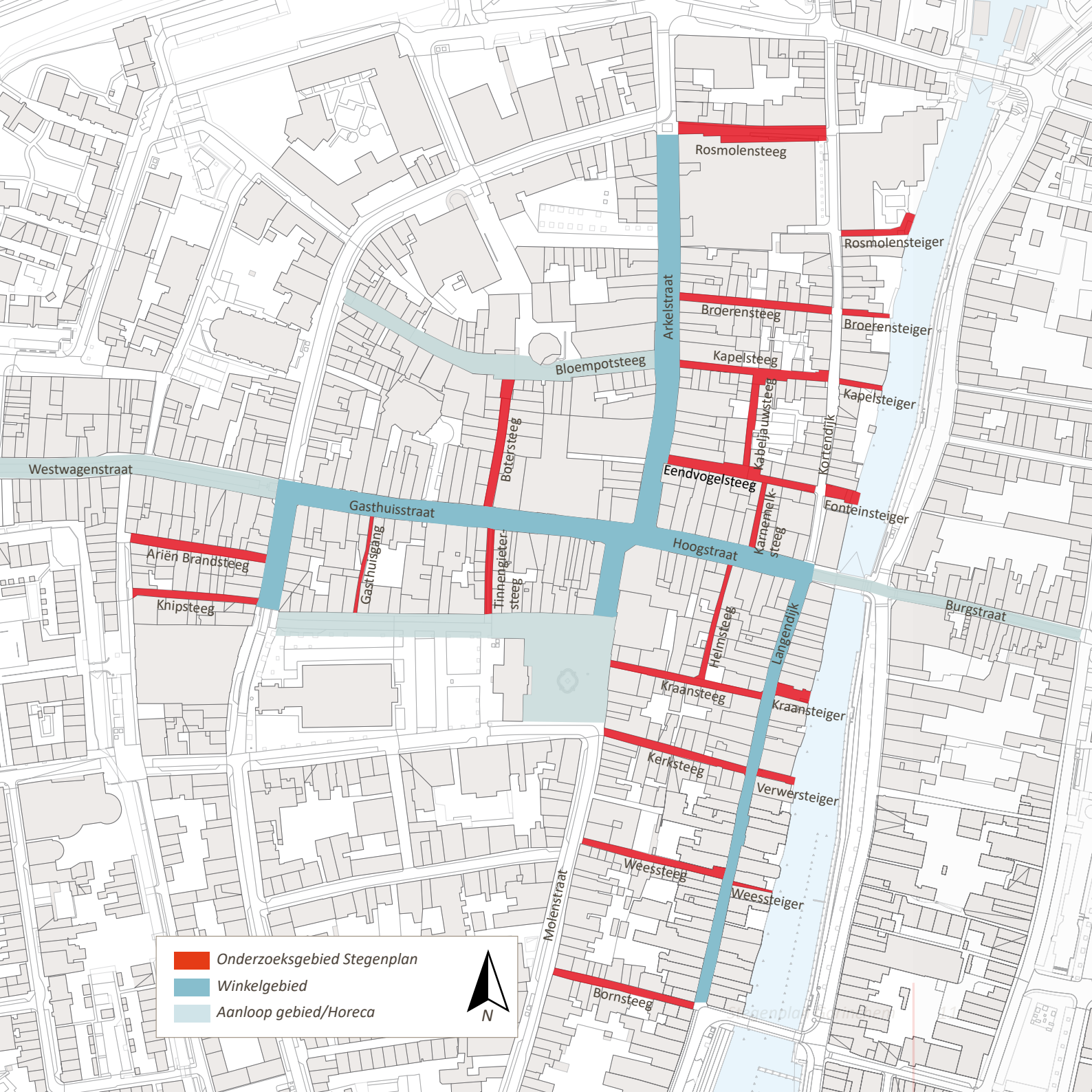
- Het zijn de belangrijkste stegen in het winkelcircuit: zij verbinden de Grote Markt met Langendijk en Hoogstraat
- In dit deelgebied is sprake van veel leegstaand vastgoed en achterstallig onderhoud, een kwaliteitsslag is hier noodzakelijk.

Proces

De werkgroep, bestaande uit vastgoedeigenaren, vertegenwoordigers van de winkeliersvereniging, ondernemers en gemeente, heeft onder leiding van het Gorinchemse bureau Welmers Burg Stedenbouw, intensief gewerkt aan het opstellen van het plan. In een aantal bijeenkomsten is stapsgewijs toegewerkt naar een concept plan.

Op 9 april 2018 is dit concept gepresenteerd aan pandeigenaren en bewoners op een open inloopavond. De reacties waren zeer positief. Naar aanleiding van de avond is het plan op enkele punten aangescherpt. Ook zijn Stichting Stadsherstel en de historische vereniging Oud Gorcum geraadpleegd.

De Gorinchemse stegen in of aan het winkelgebied >>

 Onderzoeksgebied Stegenplan

 Winkelgebied

 Aanloop gebied/Horeca

Rosmolensteeg

Rosmolensteiger

Broerensteeg

Broefensteiger

Kapelsteeg

Kapelsteiger

Eendvogelsteeg

Fonteinsteiger

Hoogstraat

Burgstraat

Ariën Brandsteeg

Khipsteeg

Gasthuisstraat

Gasthuisgang

Tinnengietersteeg

Kraansteeg

Kraansteiger

Kerksteeg

Verwersteiger

Weessteeg

Weessteiger

Bornsteeg

Molenstraat

Bloempotsteeg

Botersteeg

Kabeljauwsteeg

Karnemelksteeg

Helinsteeg

Langendijk

Korrendijk

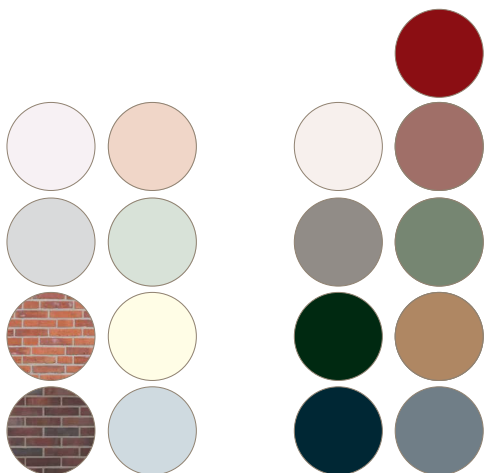
Geenplan

Hoofdpunten Stegenplan

Het Stegenplan stelt een samenhangende aanpak voor alle stegen in en aan het kernwinkelgebied voor. De hoofdpunten uit het Stegenplan zijn als volgt samen te vatten:

Gebruik en uitstraling panden

- meer openheid in gevels door toegangen en gevelopeningen (waar mogelijk) in te voegen
- functie geven aan leegstaande panden:
  - wonen
  - wonen/werken
  - werkruimte/atelier
- het individuele karakter van panden benadrukken
- extra aandacht voor hoek- en koppanden
- toepassen van levendiger kleurgebruik panden

Stucwerk & Metselwerk

Deuren, ramen & Kozijnen

Kleurenpalet voor de stegen,
toepassen levendiger kleurgebruik

Meer beleving, aantrekkelijkere routes

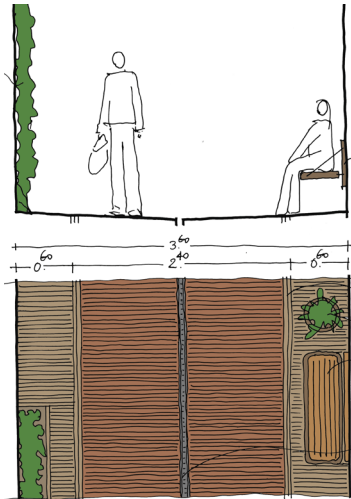
- Het toepassen van meer groen in de vorm van geveltuintjes bij lange gevelvlakken
- verblijfsplekken creëren met gevelbankjes
- het historisch verhaal van de steeg vertellen bij de toegangen tot de steeg in de vorm van kunstprojecten

Ideeschets voor meer beleving in de Eendvogelsteeg

Inrichting openbare ruimte

- bij herinrichting op termijn: zonerings van het profiel aanpassen
- zones van 60 centimeter breed langs de gevels introduceren, binnen deze zone mogen geveltuintjes en gevelbankjes een plek krijgen
- ontwatering met een centraal in het profiel gelegen (lijn)goot
- het toepassen van een eenduidig verlichtingsarmatuur voor alle stegen

*Inrichting openbare ruimte,
Zonerings voor de stegen*

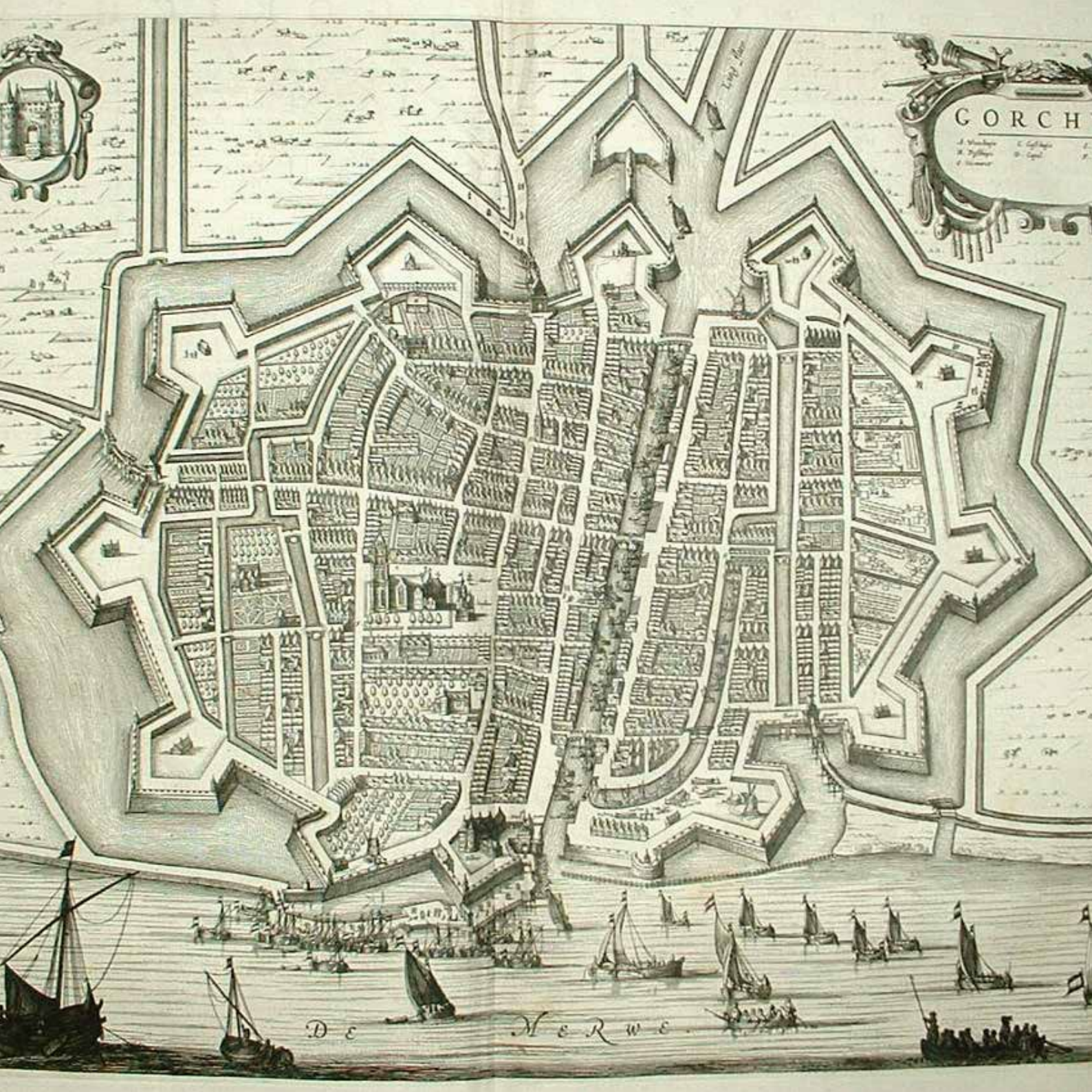
Individuele karakter van panden benadrukken

Extra aandacht voor hoek- en koppanden

*Levendigheid en verblijfskwaliteit versterken,
voorbeeld uit Haarlem*

GORCH

A. M. 1678
V. G. 1678

D E N E R W E

Achtergrond

Historie

Ontwikkeling van Gorinchem

Gorinchem ontleent haar identiteit voor een belangrijk deel aan de militaire geschiedenis vanaf de Middeleeuwen. Tot na de Tweede Wereldoorlog heeft Gorinchem als garnizoensstad een militaire functie vervuld. Deze status heeft de stad lange tijd beperkt in haar groei. Tegelijkertijd heeft die beperking ook gezorgd voor een praktisch compleet en gaaf stelsel van vestingwallen, muren en bastions zoals we dat nu kennen.

Betekenis van de stegen

De stegen waren van oudsher de plek waar de minder goed gesitueerden woonden. Ook kenden de stegen enige handel en bedrijvigheid. In de meeste stegen is het historisch aanzicht goed bewaard gebleven.

De oorsprong van de stegen ligt ver terug in de Middeleeuwen. In de geschriften duiken namen van stegen al in de veertiende en vijftiende eeuw op. Op kaartbeelden en gravures van de middeleeuwse stad zijn de stegen al goed zichtbaar. Overigens hadden veel stegen in die periode meerdere namen.

Het historisch aanzien van een aantal stegen is aangetast door de sanering van de jaren zestig en zeventig, toen een aantal stegen zodanig was 'verkrot', met veel slechte en kleine woningen, dat men tot sloop is overgegaan. Dit maakte deel uit van een algehele sloop- en saneringsgolf in Gorinchem.

Vanaf de jaren zeventig heeft men meer waardering gekregen voor het historische stadsbeeld en stratenpatroon als geheel (in plaats van slechts voor enkele monumenten afzonderlijk) en heeft men van verdere grootschalige sanering afgezien.

Met name het gebied rondom de Blijenhoek en Arkelstraat was toen echter al danig aangetast. Botersteeg, Koekenbakkersteeg, Bloempotsteeg en Rosmolensteeg zijn tegenwoordig onherkenbaar veranderd.

*Gorinchem als Middeleeuwse stad,
Kaart van Jacob van Deventer 1558*

Bornsteeg

Bornsteeg

De naam Bornsteeg wordt al rond 1400 genoemd in de boeken. De naam kan verklaard worden als 'grens' (van het Franse woord 'borne' voor grenspaal), omdat destijds hier de grens van de stad lag. Een andere uitleg zou kunnen zijn dat er sprake was van een 'born' of 'bron' waar men water uit kon putten.

Het was een levendige steeg met veel handel, er was een logement, een groentezaak, een schoenmakerij, een kleermaker, de bierbrouwerij, zeepziederij en koffiebranderij. Eind negentiende eeuw bevond zich in de Bornsteeg ook een sigarenmakerij en tabakshandel.

Aan de zuidzijde van de Bornsteeg stond bierbrouwerij 'De Drie Snoeken', een van de oudste van Gorinchem. De brouwerij was intern verbonden met een voorhuis aan het Eind. De brouwerij zou eerder 'De Keyser' geheten hebben en zou dan al hebben bestaan sinds 1554. De naam 'De Drie Snoeken' gaat terug tot tenminste 1598. Ondernemer Cornelis van Borcharen kocht de brouwerij in 1785. Er werd bier gebrouwen maar begin negentiende eeuw was er ook een jeneverstokerij gevestigd. In 1856 werd De Drie Snoeken gekocht door de compagnons Eijckmans en Van Renesse, die aan de Nieuwstad brouwerij De Kraan dreven. In 1908 werd de brouwerij verkocht en afgebroken.

Weessteeg, Weesgang & Weessteiger

De Weessteeg is aangelegd in 1592, op de plaats waar daarvoor al een 'ganck' liep. Er moest een pand aan de Molenstraat voor worden afgebroken. Vernoemd naar het weeshuis in de Molenstraat, in 1557 gesticht door Matthijs Aalbertsz en zijn vrouw Marietje of Marijke Jorisdochter. Dit weeshuis bestaat nog altijd, zij het dat het sinds de restauratie van 1966-1967 de naam 'huize Matthijs-Marijke' draagt en tegenwoordig dienst doet als een gezinsvervangend tehuis voor gehandicapten. Ten noorden van het weeshuis ligt ook nog een doodlopend steegje (de Weesgang) waarin een vondelingenluikje is te bewonderen.

Rond 1600 wordt de Weessteeg ook wel 'Stadts Nieuwe Stege' genaamd. Op de hoek met de Langendijk (nu café Japie) was een sigarenfabriek met winkel. De ingang tot de fabriek was aan de Weessteeg.

Kerksteeg

Kerksteeg

De naam Kerksteeg verwijst simpelweg naar de Grote Kerk, die vanaf de Langendijk hierlangs bereikt kon worden. In 1435 heette de steeg 'Stoefsteghe' en in 1657 sprak men van de 'Stoeff- of Kercksteech'. Een 'stoef' of 'steve' was een huis waarin een algemene haard brandde waar men zich tegen betaling kon warmen (vergelijk het woord 'stoof'). Een stoef kon ook een badhuis zijn en ook de betekenis van 'bordeel' is niet uit te sluiten. Of er zich echter in de Kerksteeg ook daadwerkelijk zo'n stoef of badhuis heeft bevonden, is onbekend.

Verwersteiger

Verwersteiger

Voor het eerst genoemd in 1547 en vernoemd naar verver Matthijs Gherrits. In 1673 wordt de steiger aangewezen als ligplaats voor de beide Dordrechtse marktschepen. In 1682 spreekt men van de Verwersteegh en in 1734 van Stadssteiger. De huidige naam is vastgesteld in 1955.

Kraansteiger

Kraansteeg & Kraansteiger

De Kraansteeg is vernoemd naar de stadskraan die op de Langendijk aan de haven stond (op de Kraansteiger dus). Deze kraan bestond al in 1395, toen hij door Otto van Arkel en de stadsregering werd verpacht. De kraan werd gebruikt om schepen te laden en te lossen. In 1590 werd de kraan vernieuwd en in 1751 verplaatst naar de overzijde van de haven op de Appeldijk. In 1854 werd de kraan verkocht en verdween hij uit het stadsbeeld. Het Gorcums Museum heeft in zijn collectie een model; de kraan aan de Appeldijk staat ook afgebeeld op een schilderij van Cornelis de Jonker uit 1809, dat zich bevindt op het Regionaal Archief.

Helmsteeg

Helmsteeg

Tot 1929 ook wel Heilige Levenssteeg genaamd, naar een al in 1435 genoemd huis 'In dat heyligh leven' aan de Hoogstraat, aan de oostkant van de steeg. De naam Helmsteeg komt van het huis 'Den gulden helm' dat aan Hoogstraat aan de westkant van de steeg stond. Op de hoek Helmsteeg-Kraansteeg stond omstreeks 1600 een herberg genaamd 'In den Muggendans'.

De Helmsteeg was tevens de woonplaats van Anna Muggen, die in 1608 aangeklaagd werd voor hekserij. Ze werd door drossaard en schepenen veroordeeld om te worden gewurgd en daarna verbrand. Naar verluidt had zij zes personen betoverd, nadat ze een verbond met de duivel had gesloten. De verbranding vond plaats op de Grote Markt op 29 mei 1608. Ze is de laatste vrouw die in Holland als heks is verbrand.

Karnemelksteeg

Tot 1929 ook wel Katsteeg genaamd. Andere namen waren 'Melcksteechsken', 'Cooman Thielensteechsken', 'Steechskan after de cat' en 'Haensteegje'. 'De Kat' was een huis dat van 1643 tot 1806 deze naam droeg en dat op de oostelijke hoek van deze steeg met de Hoogstraat stond.

Eendvogelsteeg

Eendvogelsteeg

Vernoemd naar het huis 'De Entvogel' op de zuidelijke hoek van de steeg met de Arkelstraat. Op de kop van de steeg, aan de Kortendijk, kwam er later ook nog een herberg 'De gecroonde eendvogel'. De steeg stond ook wel bekend als 'steech achter de Roos' en 'Slijpsteensteeg'. 'De Roos' was een herberg aan de Hoogstraat.

Fonteinsteiger

Voorheen ook wel Slootjessteiger of Verlengde Eendvogelsteeg geheten. Niet genoemd naar een fontein, maar naar een huis genaamd 'De Fontein', dat al in 1556 wordt genoemd.

Kabeljauwsteeg

Vernoemd naar het huis 'Het cabbeljauken' dat in de zeventiende eeuw op de hoek van de Kapelsteeg en oostzijde Kabeljauwsteeg stond. Andere namen waren 'Huybert de Verckensslagersteech', 'Cruyssteech', 'Steech achter den slijpsteen' en 'Lauwsteeg'.

Kapelsteeg & Kapelsteiger

De steeg is vernoemd naar de Heilige Geest- of Sint-Nicolaaskapel, waarvan de nog bestaande toren en voorgevel uit de vijftiende eeuw dateren. Gezien het noemen van de steeg in 1329 moet de kapel er toen ook al geweest zijn. Na de Reformatie (1572) kwam de kapel in gebruik bij de Hervormde Kerk, en van 1798-1824 bij de Waalse kerk. In 1836 werd de oude kapel afgebroken, op toren en voorgevel na, en door een nieuw gebouw vervangen.

Broerensteeg

Broerensteeg & Broerensteiger

Vernoemd naar het kort na 1452 gestichte klooster van de Franciscanen, ofwel Minderbroedersklooster. Dit stond aan de westzijde van de Arkelstraat, aan wat nu de Varkenmarkt is. Na de Reformatie is het klooster afgebroken.

Begin zeventiende eeuw had de steeg de naam 'Minrebroedersstege' en later ook wel 'Muytersteech'. Oorspronkelijk liep de steeg door naar de Haarstraat, over het kloosterterrein.

Rosmolensteeg

Rosmolensteeg

Genoemd naar de Grote Rosmolen van Gorinchem, die door 16 paarden werd aangedreven en die op de noordelijke hoek van de steeg stond, al minstens in de zestiende eeuw. Deze is in de negentiende eeuw verdwenen.

Tinnegijetersteeg

In 1580 wordt gesproken van de 'sekere stadssteghe responderende van 't Merctvelt tot in de Gasthuisstraat', en in 1584 spreekt men van het 'steechsken neffens Coelen' ('Coelen' of 'Keulen' was een herberg). De huidige naam van de steeg

is afkomstig van de tinnegieters die er woonden. In 1584 waren dat Cornelis Jans en Jan Otten, en in 1624 Sander Michiels. Hij woonde in het huidige huis 'Dit is in Bethlehem'. Tinnegieters goten gebruiksvoorwerpen als borden, kannen, bekers, bestek en nog veel meer.

Gasthuisgang

De steeg is genoemd naar het in 1391 gestichte Gasthuis in de gelijknamige straat. Het zat daar tot 1598 en verhuisde daarna naar de Haarstraat. Het jaartal 1391 is tevens aangebracht op het poortje aan de zijde van Achter de Kerk; dit poortje dateert uit de vroege zestiende eeuw. De poort aan de kant van de Gasthuisstraat dateert uit 1599 toen steenhouwer Jacob Mertens hiervoor een rekening van 34 gulden indiende. In 1833 werd er een urinoir ingericht dat leidde tot stankoverlast. In 1935 plaatste bakker Van der Stam een automatiek in zijn zijgevel en dus in de steeg. Deze zat er tot 1984.

In 2016 werd de Gasthuisgang opgeknapt. Woningcorporatie Poort6 heeft de gevels van enkele panden opgeknapt en een gedeelte van een vervallen tuinmuur vernieuwd. Het resterende gedeelte van deze tuinmuur is door de firma Mens opgeknapt, die ook een nieuwe toegangspoort heeft aangebracht. De gemeente heeft de riolering in de steeg vernieuwd, de hemelwaterafvoeren op de riolering aangesloten en herbestratingwerkzaamheden uitgevoerd.

De wanden van overbouwde gedeelte aan de zijde van de Gasthuisstraat zijn, door het Holtzfonds en naar ontwerp van Katrien Koppers, voorzien van bedrukt tegelwerk met aan de ene zijde de afbeelding van de vroegere automatiek en aan de andere zijde afbeeldingen van vroegere Gorcumse gasthuizen. Het plafond is geheel vernieuwd en voorzien van lijnverlichting.

Botersteeg, nu passage

Botersteeg

Deze lag oorspronkelijk iets westelijker, ter hoogte van de huidige Bakker Bart. Begin twintigste eeuw bevonden zich hier Café Beljaars en de klompenzaak van Bos, op de hoek van de Koekenbakkerssteeg, en de sigarenwinkel van Arie van Mourik. In het café werd nogal eens gevochten.

Na de Tweede Wereldoorlog werd dit een steeg met kleine slechte huisjes, 'krotten'. In het kader van stadssanering werd de Botersteeg begin 1965 verbreed. Projectontwikkelaar MBO realiseerde in 1998 nieuwbouw aan de Blijenhoek, en de steeg werd omgevormd tot de huidige passage. Met de aanleg van de passage schoof de Botersteeg oostwaarts op.

Knipsteeg

In het verleden bekend als Scoelsteghe (1435, naar de stadsschool in de Krijtstraat), Aerdt Helvensteeg of Bierstekerssteeg (1544-1643), Heer Hendriks- of Aert Helvensteeg (1629-1633), Heer Henricksteeg (1719), Jacob Robbesteeg (1699-1798). Daarna waren zowel Jacob Robbensteeg als Knipsteeg gebruikelijk, tot in 1929 de gemeente de naam Knipsteeg vastlegde. De

mysterieuze Jacob Robbe gaf ook zijn naam aan de Jacob Roggebroodsteeg en ook de Kwekelstraat is wel eens Jacob Robbensteeg genoemd.

De naam Knipsteeg verwijst naar een huis 'De Knip' aan de zuidzijde van de steeg, dat ook een kolfbaan had (periode 1736-1809). De naam 'knip' verwijst mogelijk naar een vogelklem (vogels vangen was destijds een populaire hobby). Waarschijnlijk stond dit huis waar nu café Huys van Breughel, voorheen café De Speelwagen staat.

De bekende verzetsheld Henk van Randwijk (1909-1966) werd geboren in de Knipsteeg op nummer 11. Hier is een plaquette aangebracht.

Ariën Brandsteeg

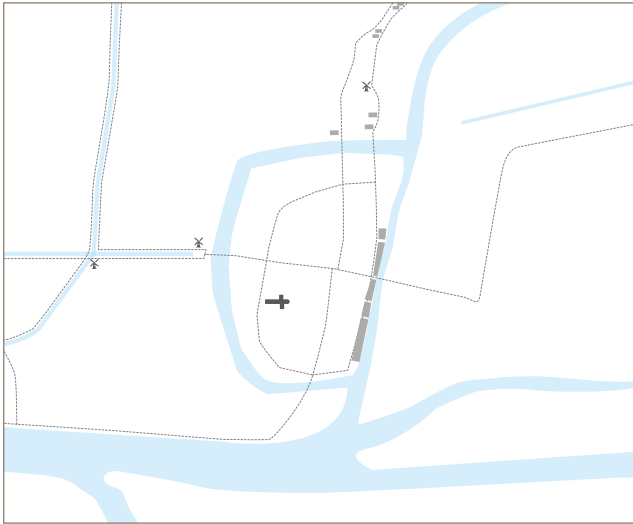
Ariën Brandsteeg

In 1556 genoemd als de Adriaen Brandtszsteegh. De naam verwijst vermoedelijk naar een bewoner: Adriaan Brandt, overleden tussen 1562-1572. Hij had hier een perceel in eigendom.

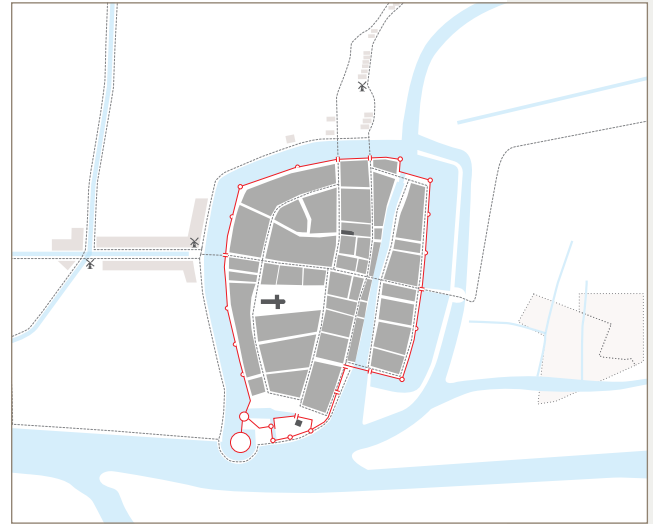
- *Openbare ruimte*
- *Stegen uit het Stegenplan*

Nederzetting omstreeks 1000

Middeleeuwse stad na 1400,
de stegen maken al onderdeel uit van de stad

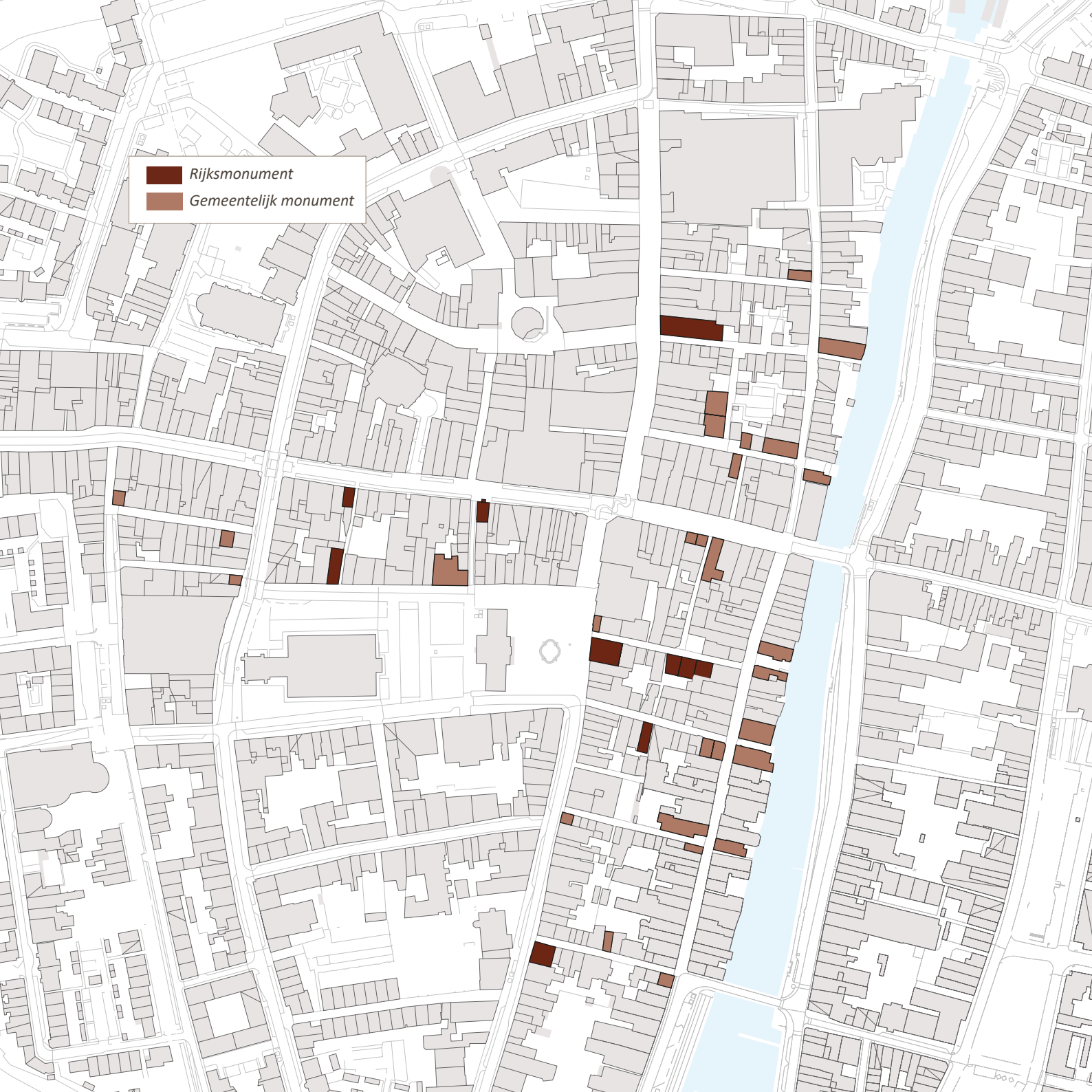

Uitbreiding van de stad en aanleg vestingwerken
omstreeks 1600

Gorinchem anno 2018

■ Rijksmonument
■ Gemeentelijk monument

Ruimtelijke kenmerken

Monumenten

In en aan de stegen is een groot aantal rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten te vinden.

Het bijzondere, historische karakter van de stegen wordt mede door deze monumentale panden bepaald. Op het kaartbeeld valt af te lezen dat het vooral om hoekpanden gaat, bij de toegangen tot de stegen.

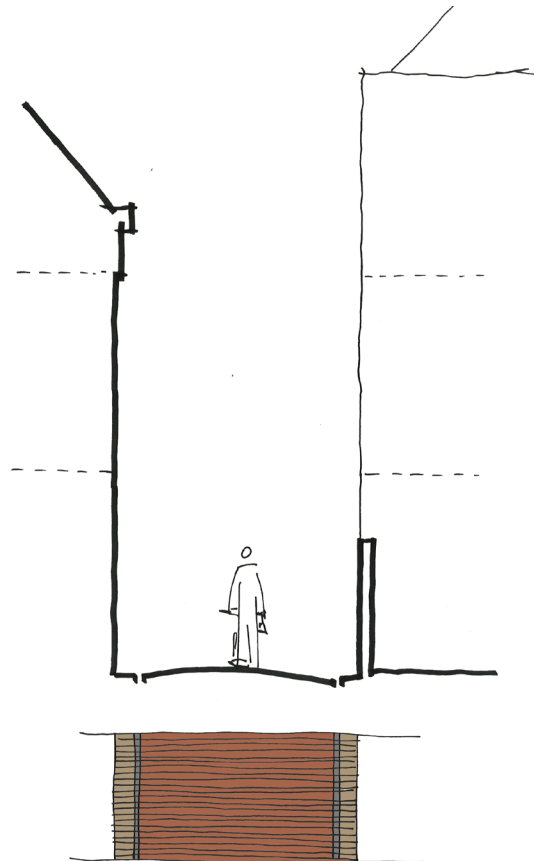
Het karakter van de stegen wordt natuurlijk niet alleen bepaald door monumentale panden. Het ensemble van alle panden, monumentaal en beeldbepalend, maakt het beeld van de steeg.

Profiel van de stegen

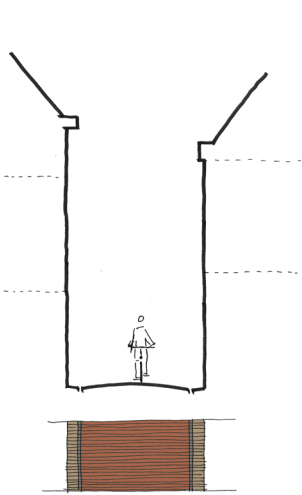
Het ruimtelijk karakter van de stegen wordt bepaald door de relatief smalle breedte en de veel grotere hoogte van de eraan gelegen panden. De gemiddelde breedte van de stegen is 3,60 meter. De bebouwingshoogte aan de stegen is 2 tot 3 lagen met kap. De goot van de panden bevindt zich op 5,0 tot 9,0 meter.

Specifiek voor de stegen in Gorinchem is het verloop in hoogte. De meeste stegen in of aan het kernwinkelgebied starten aan de oostzijde op een dijk (Kortendijk en Langendijk) en zakken dan geleidelijk in hoogte om aansluiting te vinden op de lager gelegen stad. Het hoogteverschil is ruim twee meter. De stegen in de Bovenstad kennen niet of nauwelijks hoogteverschillen doordat terreinen hier geleidelijk zijn opgehoogd.

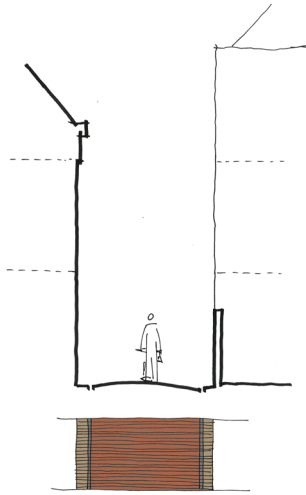
Enkele stegen wijken af van het standaard profiel van 3,60 meter. Het gaat om de Helmsteeg (smaller profiel van 2,0 tot 3,0 meter), Karnemelksteeg (smaller profiel van 2,3 tot 2,9 meter) Gasthuisgang (smaller profiel van 1,5 tot 2,0 meter) en de Botersteeg (overdekte passage met een breedte van 4,25 meter).

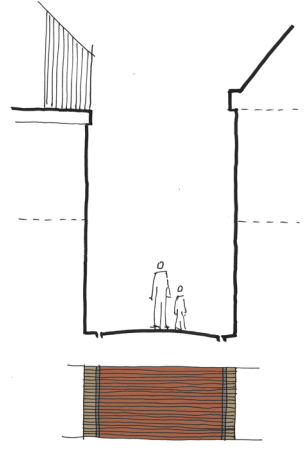
*Gemiddeld profiel van de Gorinchemse steeg,
breedte 3,6 meter
hoogte 2-3 bouwlagen met kap*

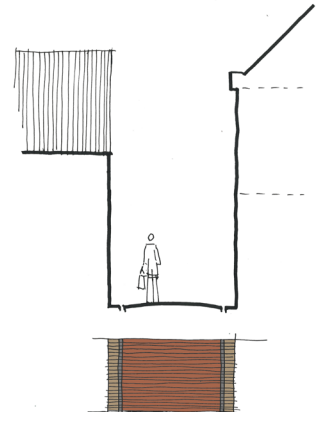
Bornsteeg

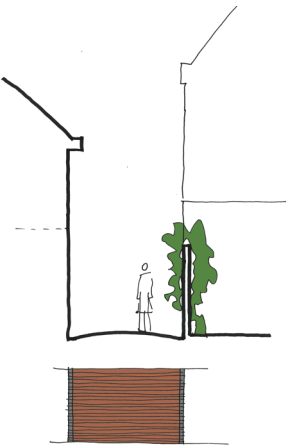
Weessteeg

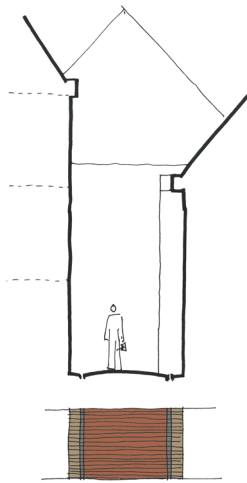
Kerksteeg

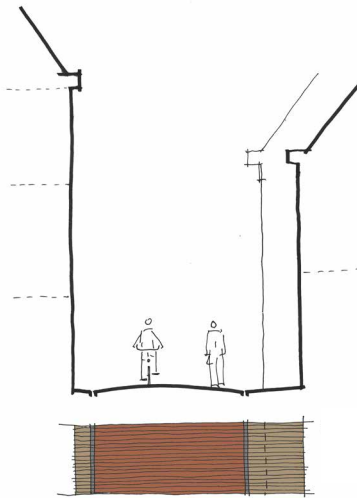
Kraansteeg

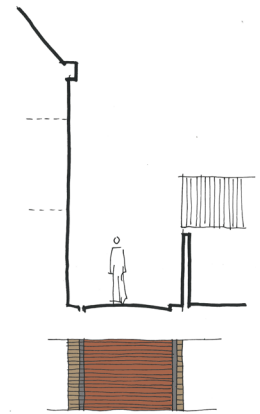
Helmsteeg

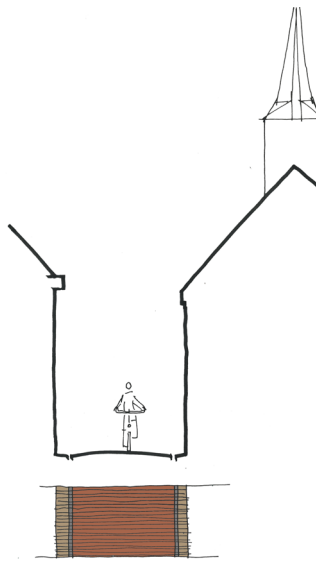
Karnemelksteeg

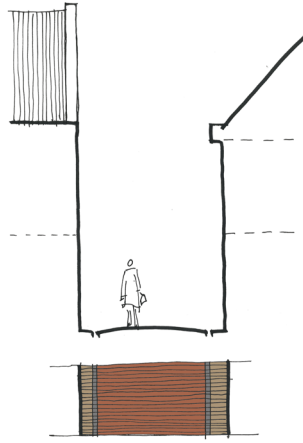
Eendvogelsteeg

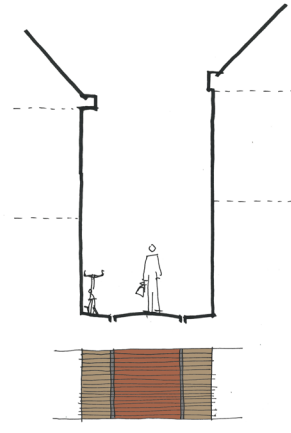
Kabeljauwsteeg

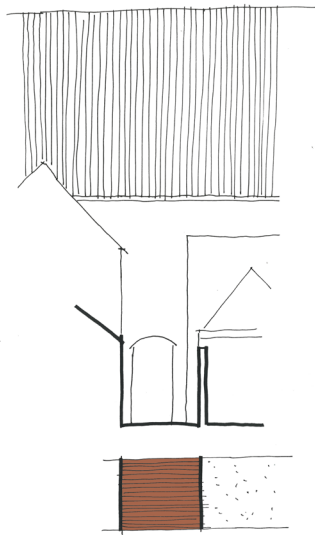
Kapelsteeg

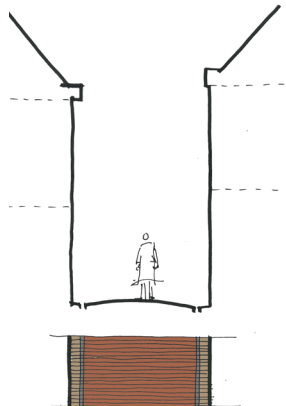
Broerensteeg

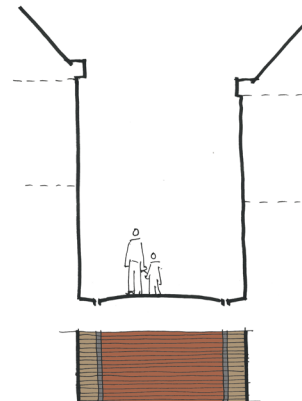
Tinnergietersteeg

Gasthuisgang

Knipsteeg

Ariën Brandsteeg

Doorzichten

De smalle ruimtes van de stegen bieden, mede door het aanwezige hoogteverschil, mooie doorzichten de stad in. Zo heb je vanaf de Langendijk door de Kerksteeg een mooi zicht op de Grote Toren. De Kraansteeg biedt een interessant zicht op de terrassen en levendigheid van de Grote Markt en het oude stadhuis/museum. In de Helmsteeg kijk je uit op het deels middeleeuwse pakhuis De Hoop.

Op andere plekken is dit doorzicht minder aantrekkelijk. Zo wordt het zicht vanuit de Eendvogelsteeg op het torentje aan de Driekoningenstraat vooral gedomineerd door grootschalige panden aan de Arkelstraat uit de stadsvernieuwingsperiode. Ook in de Knipsteeg en Ariën Brandsteeg is het doorzicht vaak weinig aantrekkelijk. Op de kop van de Ariën Brandsteeg komt daar gelukkig verandering in door realisatie van woningen aan de Hazewindhondstraat, een initiatief van Stichting Stadsherstel Gorinchem.

Bestaande inrichting en zonering van de openbare ruimte

De stegen zijn ingericht met gebakken klinkers en natuursteen kinderkopjes. Er is een smalle zone langs de panden waarin de kolken voor afwatering zijn opgenomen.

Aan weerszijden van de steeg is in de verharding een band met natuursteen keien aangebracht. Dit suggereert een fiets/wandelloper in het hart van het profiel. De looper heeft een 'bol' profiel en watert af naar weerszijden van de steeg, richting de panden.

In het hart zijn rood genuanceerde baksteen klinkers toegepast. Het smalle strookje langs de gevels is met gele klinkers bestraat. De gele klinkers worden in het gehele winkelgebied/voetgangersgebied van de Gorinchemse binnenstad toegepast.

Verkeerskundige functie van de stegen

De stegen zijn opengesteld voor langzaam verkeer: fietsers en voetgangers. De meeste stegen zijn niet toegankelijk voor autoverkeer. Bestemmingsverkeer, bijvoorbeeld voor het bereiken van een garage, heeft in veel stegen wel toegang.

In de hoofdwinkelstraten waar de stegen op aansluiten, Gasthuisstraat, Arkelstraat, Hoogstraat, mag alleen buiten winkeltijden (voor 11:00 u en na 17:30 u) gefietst worden.

Hoogteverschil, Kapelsteeg

Doorkijk naar het Oude Raadhuis vanuit de Kerksteeg

Smalle, hoge ruimtes, Helmsteeg

Inrichting openbare ruimte, Kraansteeg

Gebruik en functies van de panden

De panden aan de stegen kennen een mix aan functies: wonen, winkels, horeca en opslag bij winkels/horeca.

Winkels en horeca bevinden zich vooral op de hoeken van de stegen, in aansluiting op de hoofdwinkelstraten. Er wordt overwegend op de eerste en hogere verdiepingen gewoond. Meer buiten het kernwinkelgebied wordt ook gewoond op de begane grond.

Individuele karakter van de panden, Weessteeg

Winkels op hoeken van stegen en steigers

Hoekpanden in gebruik als horeca

Kwaliteiten en knelpunten

Kwaliteiten

- Fijnmazige structuur in aansluiting op hoofdstructuur en winkelgebied
- De intieme ruimtes met relatief smalle, hoge profielen
- Verrassende doorzichten
- Het historische karakter met monumentale panden
- Karakteristieke panden met bijzondere details
- Het contact met Linge haven
- De hoogteverschillen bij Langendijk en Kortendijk

Knelpunten

- Vaak wat donkere, sombere uitstraling
- Achterstallig onderhoud van panden
- Leegstaande panden
- Gesloten gevelvlakken
- De toepassing van rolluiken, airco's etc. op gevels
- De inrichting van de openbare ruimte, niet overal goed beloopbaar
- De toepassing van veel inrichtingselementen (verkeersborden, prullenbakken, paaltjes)
- De toegangen naar stegen en steigers zijn slecht herkenbaar
- Geparkeerde fietsen

- *Panden aan de stegen en steigers*
- *Leegstaande panden aan de stegen*

Het plan

Dit Stegenplan spreekt zich uit over zowel de aan de stegen gelegen panden als over de openbare ruimte. De uitstraling van beide onderdelen samen bepaalt de kwaliteit en het karakter van de steeg.

De panden

Gebruik en uitstraling panden

Voor de levendigheid van de stegen is het van groot belang dat aan de stegen panden staan die een interessante interactie aangaan met de openbare ruimte van de steeg. Die interactie komt tot stand bij voordeuren, entrees, openingen, ateliers/werkruimtes of etalages aan de steeg. Bij veel panden gaat dit goed. Toch zien we ook op veel plekken leegstaande panden, in sommige gevallen ook slecht onderhouden.

De eerste ambitie van het Stegenplan is om een goede invulling te geven aan leegstaande panden, deze panden op te knappen en daarbij door openingen, entrees, atelierruimtes etc. het contact met de steeg te versterken.

De functies die voor de invulling van leegstaande panden in aanmerking komen zijn:

- wonen
- woon/werk combinaties
- werkruimte/atelier

Het wonen op de begane grond is, vanwege de smalle en relatief donkere ruimte van de steeg, niet altijd gewenst. Een invulling met

Gesloten gevel aan de steeg, Kraansteeg

Leegstand pand op de kop van de Knipsteeg

werkruimte op de begane grond en wonen daarboven is vaak geschikter. Aan de toegang naar het wonen moet veel aandacht worden besteed (voor deur aan de steeg met royale hal). Het is niet gewenst dat het wonen op de bovengelegen verdiepingen via een werkruimte op de begane grond wordt ontsloten. De woningen dienen een eigen, afzonderlijke entree te krijgen.

- *Hoekpanden bij stegen en steigers*
- *Hoekpanden met gesloten zijde aan steeg of steiger*
- *Gesloten gevel*
- *Gedeeltelijke gesloten gevel*

Winkels worden zo veel mogelijk geconcentreerd aan de hoofdwinkelstraten. Om een versterking van de detailhandel in de winkelstraten zo veel mogelijk te bevorderen is een ontwikkeling met detailhandel in de stegen niet gewenst. Een klein 'snuisterijen-winkeltje' aan huis, een atelierruimte of werkplaats is natuurlijk een functie die wel heel goed past aan de steeg.

Bij de invulling van leegstaande panden met een nieuwe functie dient gestreefd te worden naar zo veel mogelijk contact met de steeg door in de gevels toegangen en gevelopeningen (waar mogelijk) in te voegen.

Extra aandacht voor hoekpanden

Het streven naar contact tussen pand en openbare ruimte speelt extra bij hoekpanden. Hoekpanden hebben hun voorgevel in bijna alle gevallen gericht naar de hoofdstraat (Langendijk, Kortendijk, Arkelstraat, Molenstraat) en hun zijgevel naar de steeg. De naar de steeg gerichte zijgevel van de hoekpanden is vaak erg gesloten. De hoekpanden markeren de toegangen naar de steeg en zijn dus de 'visitekaartjes' van de steeg.

Dit Stegenplan vraagt extra aandacht voor de hoekpanden. Dit zijn de toegangen tot de stegen. Niet alleen de gevels aan de winkelstraat, maar ook de zijgevels gericht naar de steeg dienen waar mogelijk meer interactie te krijgen met de steeg, door de toepassing van zo veel mogelijk openingen.

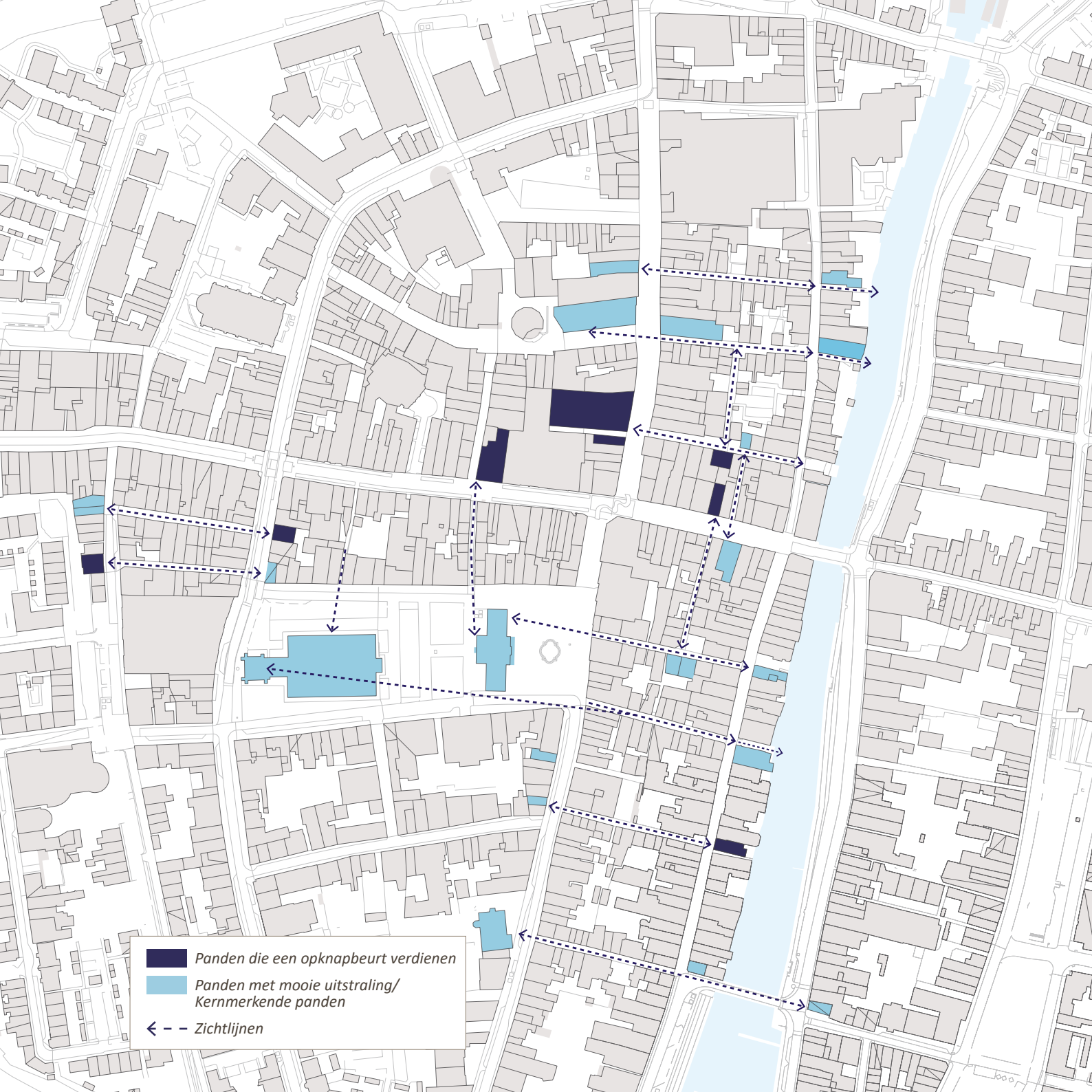
Gesloten gevel aan de steeg, Kerksteeg

Geen interactie met openbaar gebied, hoek Weessteeg met Langendijk

Voorbeeld van een open gevel. Zowel interactie met de steeg als met de hoofdstraat

- Panden die een opknapbeurt verdienen
- Panden met mooie uitstraling/
Kernmerkende panden
- - - - Zichtlijnen

Extra aandacht voor koppanden

De ruimtelijke kwaliteit van de stegen wordt in belangrijke mate bepaald door de panden die aan de steeg staan. Maar ook de kwaliteit van de panden waarop je uitkijkt bij een doorzicht door de stegen is van grote invloed op de beleving. Vaak wordt je een blik geboden op een prachtig pand: de Grote Kerk, het oude stadhuis of pakhuis De Hoop. Soms ook is het doorzicht 'armoedig' door toepassing van schreeuwerige gevelreclames in de hoofdwinkelstraten of is de uitstraling van het koppand weinig wervend.

De panden waar je op uitkijkt bij een doorzicht door de stegen, de 'koppanden', verdienen veel aandacht. De uitstraling van de koppanden dient wervend te zijn en bij te dragen aan het historische beeld van steeg en stad. Schreeuwerige gevelreclames op de panden moet voorkomen worden.

Zicht op het oude stadhuis vanuit de Kerksteeg

Pakhuis op de kop van de Kabeljauwsteeg, slecht onderhouden

Kraansteeg

Individuele karakter van de panden

De stegen worden gevormd door een reeks aan panden met ieder hun eigen uitstraling. Aan de stegen bevinden zich panden uit verschillende tijdsperiodes en met een verschillende functie (pakhuisen, woonhuizen en winkelpanden). Juist die diversiteit aan panden geeft de stegen een bijzonder karakter en geeft iedere steeg zijn eigen sfeer.

Bij restauratie of onderhoud aan een pand aan de steeg dient zo veel mogelijk het individuele karakter van het pand te worden benadrukt. Daarbij moet veel aandacht uitgaan naar de karakteristieke historische elementen (denk bijvoorbeeld aan een bijzondere voordeur, pakhuisdeuren of detaillering in de voorgevel). Ook dient zeer zorgvuldig een kleurenpalet voor het pand te worden samengesteld.

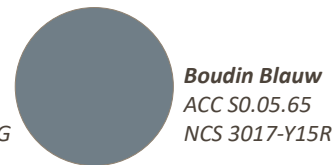
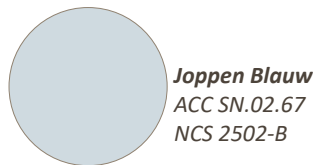
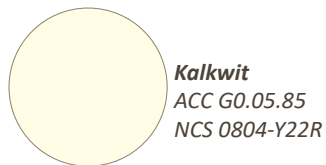
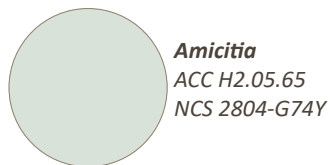
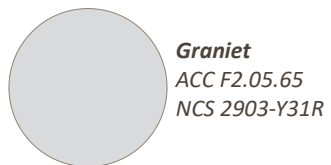
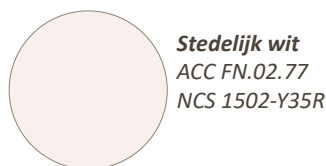
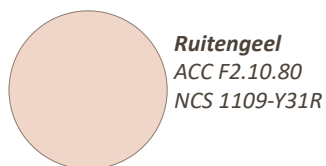
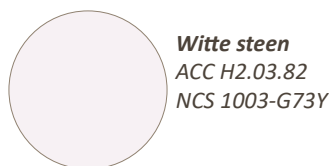
Voorbeeld Weessteeg

suggestieschets, mogelijkheden om het kleurgebruik, individuele karakter van de panden te benadrukken

Stucwerk & Metselwerk

Deuren, ramen & kozijnen

bestaand
kleurgebruik

toe te voegen
kleurgebruik

bestaand
kleurgebruik

toe te voegen
kleurgebruik

Kleurgebruik

Het huidige kleurgebruik van panden aan de stegen is over het algemeen zeer ingetogen: naast metselwerk panden komen gestucte gevels voor in overwegend de kleuren wit en licht grijs. Voor de kozijnen wordt wit toegepast en voor de ramen en deuren veelal het monumenten groen en monumenten blauw. Het kleurgebruik is mooi ingetogen maar ook bescheiden en wat saai. Door dezelfde kleurtoepassingen komt het individuele karakter van panden minder tot zijn recht.

Dit Stegenplan streeft naar een levendiger kleurgebruik voor de panden, waarbij ieder pand een eigen kleurstelling heeft, in aansluiting op het bij het Stegenplan behorende kleurenpalet.

Bij de keuze voor de toe te passen kleuren moet niet alleen gekeken worden naar het specifieke karakter van het pand en de wens van de eigenaar maar ook naar het kleurgebruik van panden naast en tegenover het betreffende pand.

Naast de kleuren die al worden toegepast op panden in stegen voegen we een aantal kleuren toe die bij kunnen dragen aan:

- het benadrukken van het individuele karakter van het pand
- de sfeer in de steeg met een meer kleurrijk karakter

De nieuw toe te passen kleuren zijn niet schreeuwerig of fel maar behoudend en passend bij het historische karakter van de binnenstad. Voor de stucwerk gevels wordt uitgegaan van lichte kleuren. In de smalle, besloten steeg komt relatief weinig zonlicht. Een donkere kleur zou te veel somberheid brengen.

Voor het houtwerk (kozijnen, deuren, ramen) kan wel gekozen worden voor een wat donkerder kleur.

Levendiger kleurgebruik, voorbeeld uit Zwolle

Meer kleurgebruik, voorbeeld Haarlem

Meer beleving

Naast aandacht voor panden, gevels en kleurgebruik zet het Stegenplan in op meer beleving in de stegen. De steeg heeft nu in veel gevallen vooral een doorgaand karakter en weinig verblijfskwaliteit. Natuurlijk hebben de stegen een belangrijke verkeersfunctie voor (doorgaande) fietsers of voetgangers en is de ruimte smal om écht te verblijven. Maar de kwaliteit en sfeer in de stegen kan met relatief eenvoudige ingrepen levendiger gemaakt worden.

Geveltuintjes en gevelbankjes worden in de stegen toegepast om de sfeer en levendigheid in de stegen te vergroten. Op de hoek van de steeg, bij de toegang, kan op de gevel het verhaal van de steeg worden verteld in de vorm van een kunstproject.

Meer beleving, voorbeeld AB steeg Gorinchem

Geveltuintjes

Door de toepassing van geveltuintjes bij langere gesloten gevelvlakken of tuinmuren worden de routes aantrekkelijker en ontstaat er meer levendigheid en verblijfskwaliteit in het openbaar gebied. Pandeigenaren en bewoners kunnen het initiatief nemen om zo'n geveltuintje in te richten. Zij worden ook verantwoordelijk voor het onderhoud van het geveltuintje.

Het tuintje kan gerealiseerd worden in openbaar gebied, tegen de gevel aan, met een breedte van 30 centimeter. De gemeente legt het plantvak aan.

Beplanting

Niet alle planten zijn geschikt om toe te passen in de smalle stegen. De voorwaarden die gesteld worden aan de beplanting zijn als volgt:

- toepassing van klimplanten die gemakkelijk 'in toom' zijn te houden, ze moeten vooral omhoog en niet in de breedte groeien
- de planten moeten geschikt zijn voor toepassing in redelijk intensief gebruikt openbaar gebied (niet te veel bladval)
- De planten moeten opgewassen zijn tegen het relatief donkere klimaat in de steeg
- Beplanting die zich ernstig hecht aan de gevel zoals Hedera kan beter niet worden toegepast
- Beplanting die ernstig woekert, zoals bijvoorbeeld Bruidssluijer, is niet geschikt voor toepassing in de stegen
- Niet alleen het (bloeiende) voorjaars- en zomerbeeld maar ook het beeld in de winter moet in ogenschouw worden genomen bij de keuze van soorten.

Geschikte soorten

- Combinaties van rozen met Clematis, er zijn veel cultivars in allerlei warme kleuren, te leiden met draad
- Wintergroene Clematissen met overdadige voorjaarsbloei
- Blauwe regen: sierlijk samengesteld blad, trosvormige bloemen en liaanachtige takken. De plant hoog opleiden met draad
- Klimhortensia, dit is een zelfhechtende muurbedekker (hecht zich aan de steen en de voegen) met een witte bloei. Deze is, in tegenstelling tot Hedera en Bruidssluijer, goed in toom te houden.

Geleideconstructie met draad

In de steeg is het belangrijk dat de beplanting hoog wordt opgeleid en relatief dicht bij de gevel blijft. Daarvoor is een goede geleideconstructie noodzakelijk.

In de stegen moeten weinig opzichtige geleideconstructies met draad worden toegepast. Metalen of houten rekken kunnen niet worden gebruikt. Deze zijn te grof en zijn te veel van invloed op het gevelbeeld.

Geleideconstructie met draad

Clematis

(Wintergroene) Clematis

Klimhortensia

Voorbeeld Eindvogelsteeg
 suggestieschets, mogelijkheden voor vergroening,
 kleurgebruik, bankjes

Gevelbankjes

Pandeigenaren of bewoners hebben de mogelijkheid om aan hun gevel een houten gevelbankje te monteren. Gevelbankjes brengen levendigheid en sfeer in de steeg.

Voor gevelbankjes geldt dat deze opklapbaar moeten zijn omdat de doorgang voor ambulances of brandweervoertuigen niet belemmerd mag worden. Bovendien is het voor pandeigenaren prettig om 's nachts de zitmogelijkheid weg te kunnen halen, zeker in de buurt van horeca.

De werkgroep Stegenplan heeft de ambitie om door een lokale timmerfabriek een of twee houten gevelbankjes te laten ontwikkelen. Deze kunnen in de stegen toegepast worden. Zo ontstaat enige samenhang in de inrichting.

Voorbeeld gevelbankjes

Voorbeeld AB-Steeg

*Voorbeeld opklapbare houten bank Langendijk
(Hotel Goud & Zilver)*

Automatiek, Gasthuisgang

Muurschildering, Lageweg Leeuwarden

*Abstracte muurschildering,
Akerkstraat Groningen*

Kunst in de steeg: het historisch verhaal

Over veel stegen is een bijzonder verhaal te vertellen. Zo is er de Helmsteeg met haar heks, de Knipsteeg met het geboortehuis van verzetsman Van Randwijk en de naar het minderbroeders klooster vernoemde Broerensteeg. Deze historische verhalen willen we overbrengen op de bezoeker of passant.

De meest geschikte plek om het historisch verhaal te vertellen is bij het begin van de steeg, op een blind gevelvlak van een hoekpand. De verhalen kunnen in tekst worden aangebracht maar ook beeldend (in de vorm van een kunstobject) worden overgedragen.

Het is belangrijk dat er een eenduidige wijze gevonden wordt om het verhaal over te brengen. Deze eenduidige wijze wordt in alle stegen vergelijkbaar toegepast. De eenduidigheid zorgt voor rust en samenhang.

Het verhaal mag niet schreeuwerig worden gebracht en niet al te zeer van invloed zijn op het beeld in de steeg. Het moet zich herkenbaar, doch bescheiden tonen.

In het kader van het eerste project zal verder worden onderzocht op welke wijze de historische verhalen het beste kunnen worden verbeeld en kunnen bijdragen aan de levendigheid in de stegen.

Historische gevelreclames

Reclame is er al sinds vele eeuwen, en in vele schakeringen. Op sommige panden aan de stegen zijn mooie historische gevelreclames te zien. Vaak zijn deze door het Gorinchemse Holtzfonds hersteld.

Door op muren geschilderde, antieke reclames te herstellen wordt het historisch verhaal van het pand in beeld gebracht. Ook wordt de beleving en de sfeer in de steeg met zo'n relatief kleinschalige ingreep positief beïnvloed. Herstel van oude gevelreclames dient dan ook zo veel mogelijk gesteund te worden.

Tegenwoordig zijn gevelreclames vaak zeer schreeuwerig. Reclame-uitingen gaan in sommige gevallen het bijzondere karakter van een historisch pand 'overheersen'. Vanuit het Stegenplan wordt de ambitie uitgesproken gevelreclames op winkelpanden terughoudend vorm te geven, zodanig dat het historische karakter van een pand blijft spreken. Dit geldt zeker voor op koppen van stegen gelegen panden.

*Gevelreclame winkel goud en zilver,
Langendijk/Weessteeg*

Gevelreclame Zoute bollen, Gasthuisstraat

- *In gebruik als terras*
- *Toegang tot de Linge haven*
- *Privé uitstraling*
- *Zicht vanuit de stegen op de Linge haven*
- *Gesloten gevels aan de steigers*

De steigers

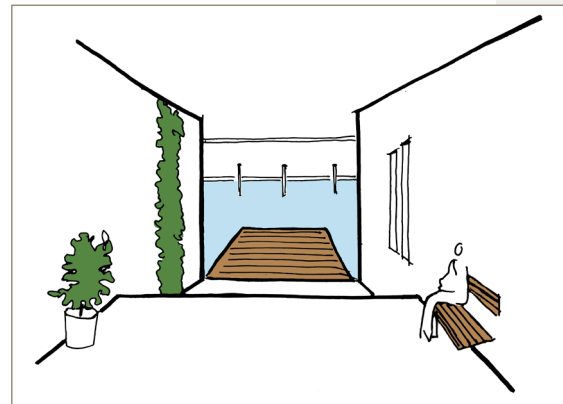
De stegen aan de Kortendijk en de Langendijk kennen vaak een voortzetting tot aan de Linge haven. Dit zijn de zogenaamde steigers, doorsteken tussen de bebouwing door naar het water, met stenen trappen beëindigd. De stenen trappen leiden naar houten steigers in de Linge haven. Deze voor de Gorinchemse binnenstad zo karakteristieke steigers zijn wat verstopt gelegen en bij veel mensen onbekend.

Het Stegenplan doet ook een aantal aanbevelingen voor de steigers:

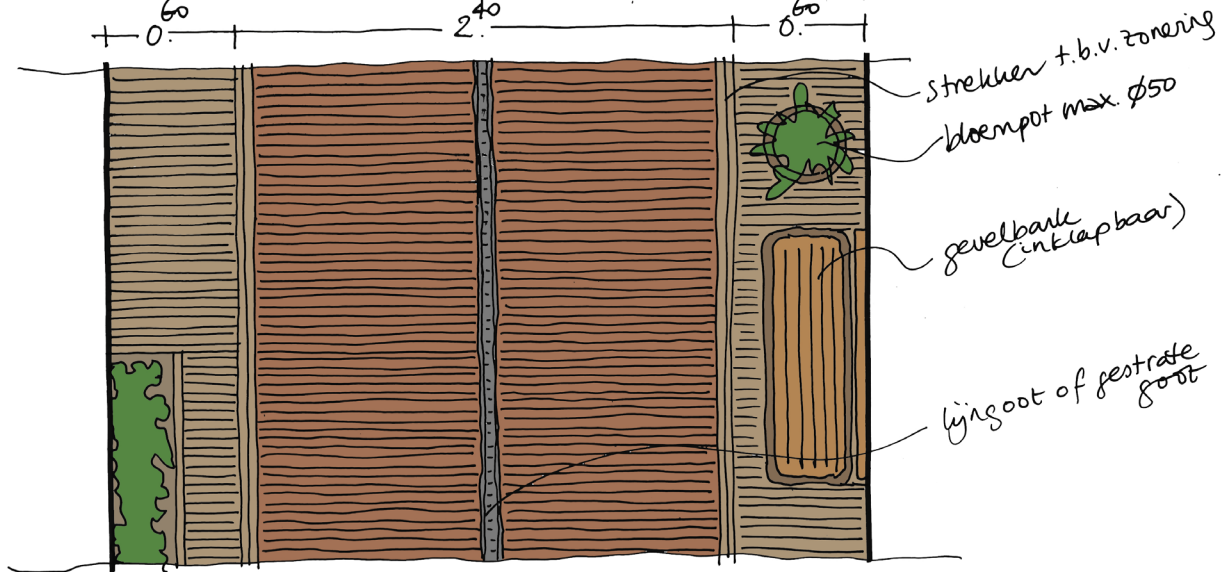
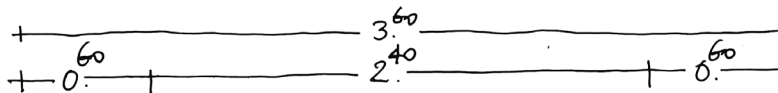
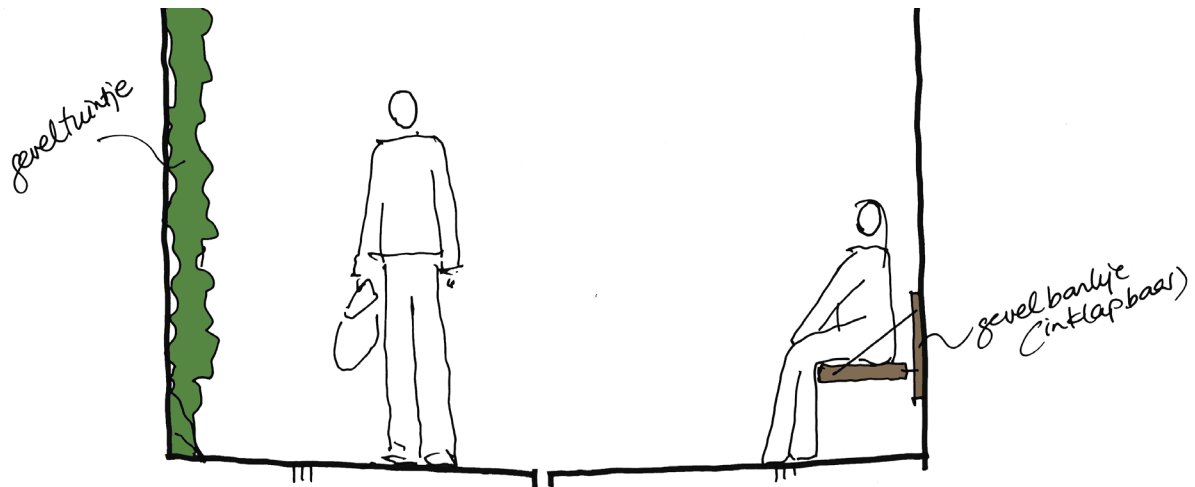
- De wanden aan weerszijden van de steiger zijn in veel gevallen erg gesloten; ook hier stellen we net zoals bij de hoekpanden voor te streven naar meer openingen en interactie met de openbare ruimte
- Ook de toepassing van geveltuinjes op gesloten gevelvlakken kan bijdragen aan levendigheid en een prettig verblijfsklimaat in de steigers
- De houten steigers in de Linge haven zijn een mooie verlenging van de steigers; de houten steigers dienen ook zo veel mogelijk in het verlengde van de steeg en steiger gerealiseerd te worden (niet haaks daarop)
- Zitmogelijkheden op de houten steigers ontbreken, dit zou een waardevolle aanvulling kunnen zijn.

Verwersteiger met gesloten gevelvlakken

Gesloten zijwanden aantrekkelijker maken, steiger in het verlengde van de steeg

Zonering van het profiel bij herinrichting

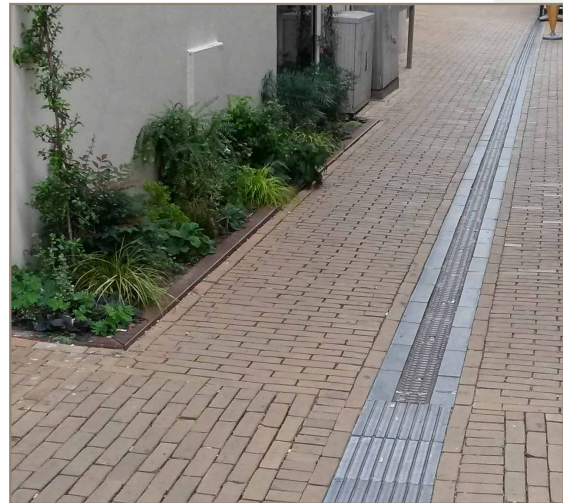
Inrichting openbare ruimte

De bestratingswijze van de stegen is uniform en eenvoudig. De smalle stroken klinkers langs de gevels zijn met een enkele rij kinderkopjes aan weerszijden gescheiden van de loop/fietsstrook in het hart. De smalle molgoten (de rijen kinderkopjes) leiden naar de kolken die zorgen voor de ontwatering van de openbare ruimte.

Verharding

Bij een herinrichting van het profiel van de stegen wordt gekozen voor een andere zonering dan in de huidige situatie:

- Langs de gevels worden bredere zones van 60 centimeter geïntroduceerd
- Binnen deze zones mogen geveltuintjes (30 centimeter breed) en opklapbare gevelbankjes worden toegepast om de sfeer en levendigheid in de stegen te vergroten
- De ontwatering van het profiel vindt centraal in de ruimte plaats met een gestrate goot of een lijngoot, hiermee wordt niet het doorgaande karakter maar het verblijfskarakter van de steeg benadrukt
- Er wordt in de verharding aangesloten op de klinkerverharding die is toegepast in het gehele centrumgebied
- Gele gebakken klinkers voor de zones langs de gevels, rood genuanceerde gebakken klinkers voor het centrale deel van het profiel
- Bij een herinrichting kan gezien worden of bestaande klinkers kunnen worden hergebruikt.

Voorbeeld van geveltuintjes in Tilburg

Voorbeeld van een centrale lijngoot, Donkersteeg in Leiden

De veelheid aan inrichtingselementen in de stegen, voorbeeld uit Weessteeg

Fietsparkeren in de stegen

Inrichtingselementen beperken

Opvallend is de grote hoeveelheid inrichtingselementen die zijn toegepast in de stegen, waaronder paaltjes, verkeersborden en prullenbakken. Het aantal inrichtingselementen moet in de smalle ruimte van de stegen zo veel mogelijk worden gereduceerd, zij verrommelen het beeld. Verkeersborden bij voorkeur laten vervallen.

Mochten verkeersborden toch noodzakelijk zijn om een scheiding aan te brengen tussen gebieden die voor auto's wel en niet toegankelijk zijn dan heeft het sterk de voorkeur deze op de hoekpanden aan te brengen en niet op een losse mast zoals op sommige plekken nu het geval is.

Fietsparkeren

Het parkeren van fietsen in de stegen is een probleem. Het beperkt de doorgang en het zorgt voor een rommelig beeld. Dit speelt vooral in de stegen die direct aangesloten zijn op de hoofdwinkelstraten.

Het Stegenplan kan geen oplossing bieden voor het fietsparkeren. Wel kan hier de aanbeveling worden gedaan het fietsparkeren zo veel mogelijk te clusteren op vaste plekken bij de toegangen tot het winkelgebied en het gebruik daarvan te verplichten. Op de Groenmarkt is recent nu een eerste centrale fietsparkeerlocatie aangelegd.

Verlichting

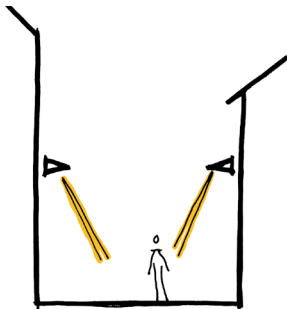
Het is belangrijk een prettig avondbeeld te hebben in de steeg. Dat gaat enerzijds om veiligheid (voldoende licht) en anderzijds om sfeer (strooilicht).

Naast een goede algemene verlichting kan op een aantal plekken een bijzonder pand subtiel uitgelicht worden. Dit is nu al het geval bij pakhuis 'De Hoop' aan de Kraansteeg en op de kop van de Helmsteeg.

In alle stegen passen we dezelfde verlichtingsarmaturen toe. Nu is dat nog niet in alle stegen zo. De bestaande, driehoekige donkergrijze armaturen aan de gevel, veelal al toegepast in de stegen, voldoen goed aan de uitgangspunten:

- Het zijn onopvallende armaturen
- De armaturen geven een mooi lichtbeeld 's avonds

Uiteindelijk willen we in alle stegen ditzelfde armatuur toegepast zien.

Aan de panden

Bestaande verlichtingsarmatuur passend bij de gewenste uitstraling

Verlichtingsbollen vervangen door onopvallende armatuur aan de gevel

Aanlichten van bijzondere gebouwen, zoals pakhuis 'De Hoop' in de Kraansteeg

Rode stenen

Gele stenen

Voorbeeld voor zonering, Breukelen

Gefaseerde uitvoering over langere periode

Een herinrichting van de openbare ruimte van de steeg komt aan de orde wanneer daar een technische aanleiding voor is (bijvoorbeeld bij het vervangen van het riool) of wanneer de steeg aan een onderhoudsbeurt toe is.

Een herinrichting van de stegen is niet op korte termijn gepland. Er moet rekening worden gehouden met een gefaseerde uitvoering per steeg op langere termijn.

Bij een opknapbeurt van de panden binnen het eerste deelproject zal gezien worden of ook herinrichting van de openbare ruimte meegenomen kan worden.

Voorbeeld Knipsteeg
 suggestieschets, mogelijkheden met vergroening,
 kleurgebruik, bankjes

Hoogstraat

Helmsteeg

Kraansteeg

Kerksteeg

Weesgang

Molenstraat

Grote Markt

Langendijk

Suggestie om het verhaal van de steeg vertellen

Eerste deelproject

Het Stegenplan geeft de visie weer op de panden en openbare ruimte voor alle stegen in het centrumgebied en doet daarbij aanbevelingen.

De visie krijgt gefaseerd zijn uitwerking in concrete plannen voor deelprojecten. Het eerste deelproject waaraan gewerkt gaat worden is het gebied tussen Grote Markt, Langendijk en Hoogstraat. Het gaat dan om de Kerksteeg, Kraansteeg en Helmsteeg.

In dit deelgebied is de uitstraling pover. Dit wordt in de Kraansteeg en Helmsteeg vooral veroorzaakt door leegstaande panden met veel achterstallig onderhoud en soms zelfs verval. In de Kerksteeg is het gelukkig minder ernstig.

Gebieden die vervolgens aandacht en inzet behoeven zijn de Eendvogelsteeg, Karnemelksteeg en de Knipsteeg. Aan de Eendvogelsteeg is er een groot aantal panden niet in gebruik. Deze verdienen een opknapbeurt en een goede functie. De Knipsteeg speelt een belangrijke rol in de routing van bezoekers van parkeergarage Kazernesplein naar het winkelgebied.

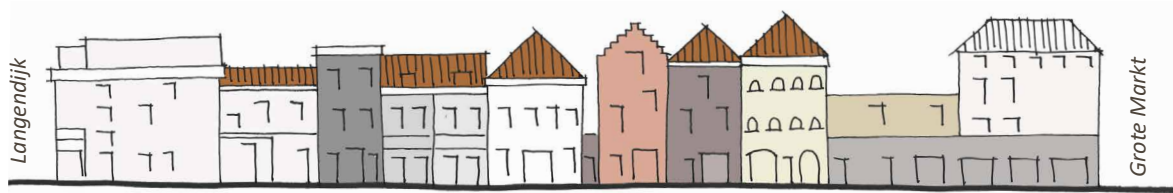
Kerksteeg

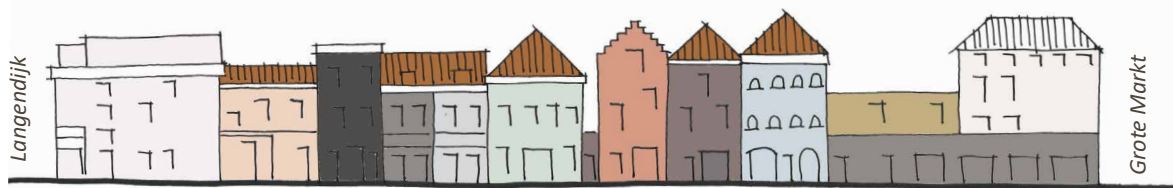
Kraansteeg

Helmsteeg

Huidig kleurgebruik Kerksteeg

Impressie levendiger kleurgebruik Kerksteeg

Huidig kleurgebruik Kerksteeg

Impressie levendiger kleurgebruik Kerksteeg

Kerksteeg

In de Kerksteeg is met de recente verbouwing van de voormalige modelbouwwinkel tot woongebouw geen sprake meer van leegstand. De ambitie voor de Kerksteeg is om vooral het individuele karakter van panden te versterken door het juiste kleurgebruik toe te passen.

Aan de zijde van de Langendijk heeft het pand op de noordoosthoek een zeer gesloten gevel. In overleg met de pandeigenaar kan bekeken worden of hier een opening kan worden toegevoegd die een blik geeft in de winkelruimte. Uiteraard werkt dit ook andersom: vanuit de winkel/horecaruimte wordt je niet alleen een blik geboden op de Langendijk maar ook op de Kerksteeg.

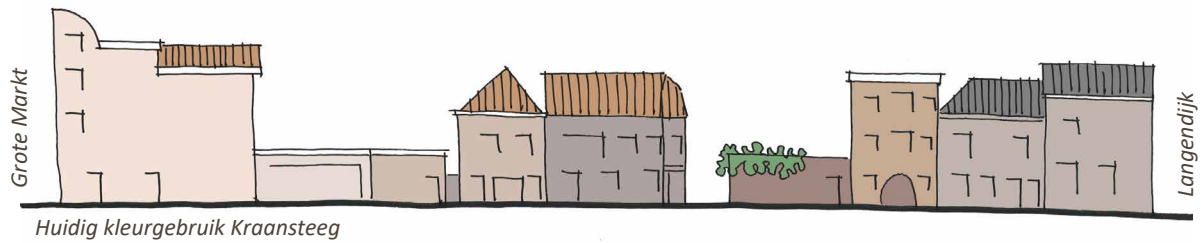
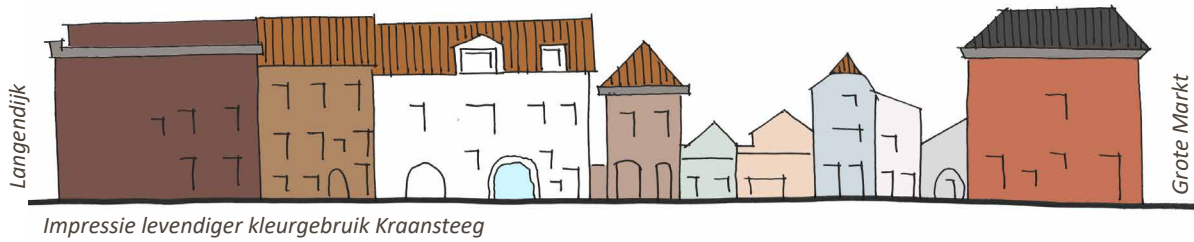
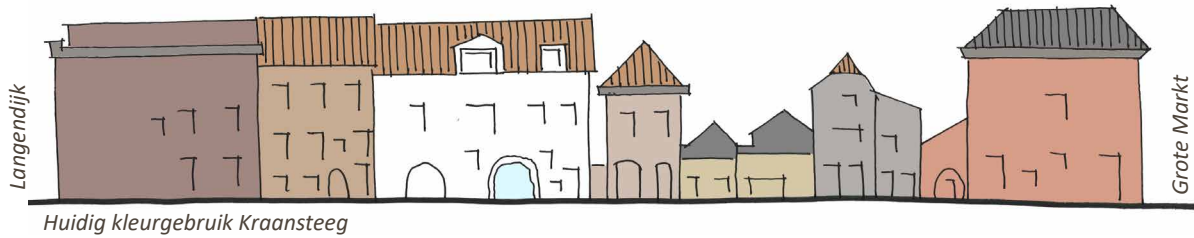
Op een aantal plekken in de noordwand van de steeg kan een geveltuintje met opgaande beplanting worden toegepast.

De optie van gevelbankjes kan door pandeigenaren of bewoners bekeken worden. Vanwege de nabijheid van de horeca ligt toepassing hiervan mogelijk wat minder voor de hand.

Het verhaal van de Kerksteeg gaat natuurlijk over de Grote Kerk. De huidige kerk stamt uit 1851 en is tegen de oude kerktoren uit de dertiende eeuw aangebouwd. De oude kerk werd tijdens het beleg van Gorinchem in 1813-1814 zwaar beschoten en uiteindelijk halverwege de negentiende eeuw afgebroken. De Kerksteeg is een mooie plek om dit verhaal te vertellen. Het gesloten gevelvlak van het hoekpand kan benut worden om het in tekst en/of in beeld uit te beelden. Vanaf deze plek heb je een prachtig doorzicht naar kerk en toren. Het verhaal draagt weer bij aan de levendigheid in de steeg en versterkt de toegang.

- streven naar meer openingen
- mogelijkheid voor vergroening
- kunst/het verhaal van de kerk verbeelden

Kraansteeg

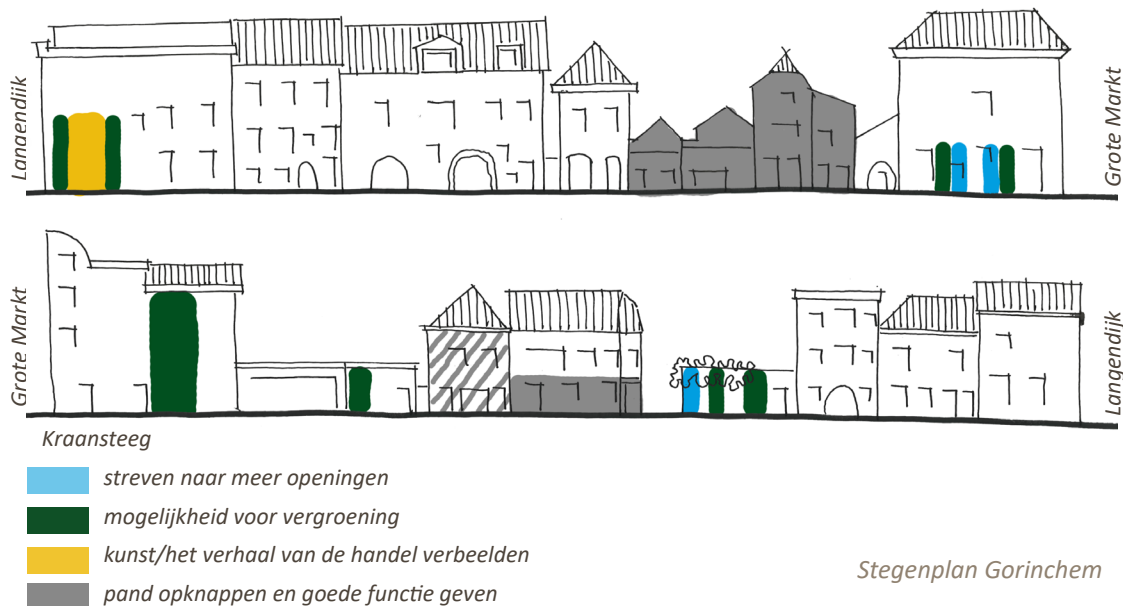
In de Kraansteeg staat een groot aantal panden leeg. Veel van deze panden zijn in slechte staat. Er ligt een taak voor de verschillende pandeigenaren om aan de panden een goede invulling te geven in de vorm van wonen/werken/atelier. Bij restauratie en invulling van de panden is het belangrijk dat er een interessante interactie met de steeg wordt bewerkstelligd. Het gaat om een aantal panden achter 'De Hoofdwacht' en op de begane grond hoek Kraansteeg en Helmsteeg.

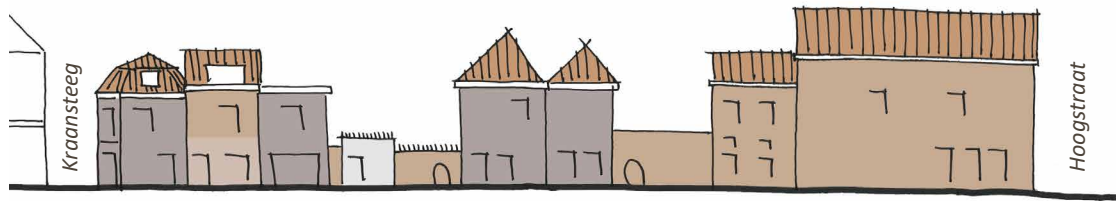
Bij de kleurkeuze voor panden dient per pand een palet te worden bepaald zodat het individuele karakter wordt benadrukt. Daarbij kan gebruik gemaakt worden van het in dit boekje opgenomen kleurenpalet.

Bij blinde gevelvlakken en gesloten tuinmuren is er de mogelijkheid voor de toepassing van geveltuintjes.

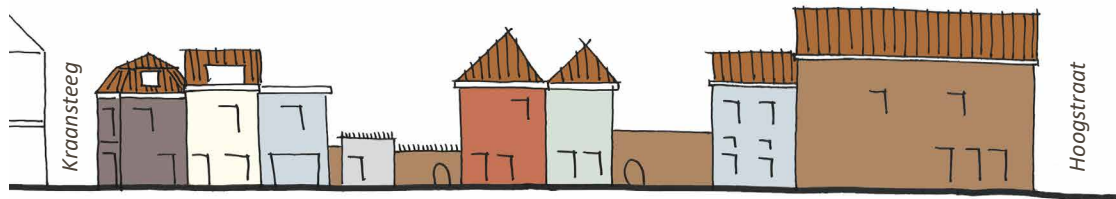
Op de Kraansteiger stond in het verleden aan de haven de oude stadskraan. Deze stadskraan staat symbool voor de handel en nijverheid die Gorinchem rijk was, een verhaal dat prachtig verteld kan worden in de Kraansteeg.

Het gesloten gevelvlak aan de zijde van de Langendijk (zijgevel van de apotheek) zou hiervoor een mooie plek zijn. Met de pandeigenaar kan bezien worden of en op welke wijze het verhaal van de handel hier verteld kan worden.

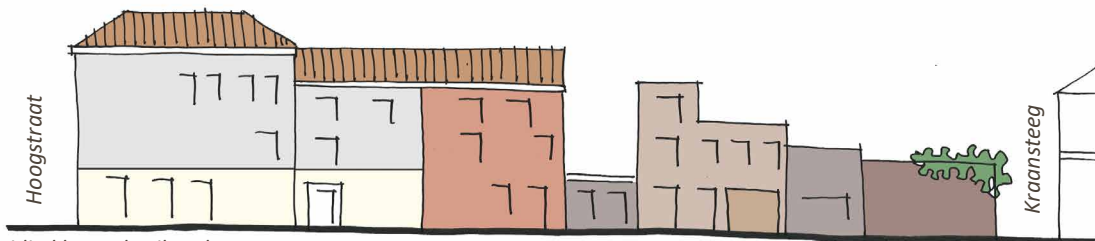

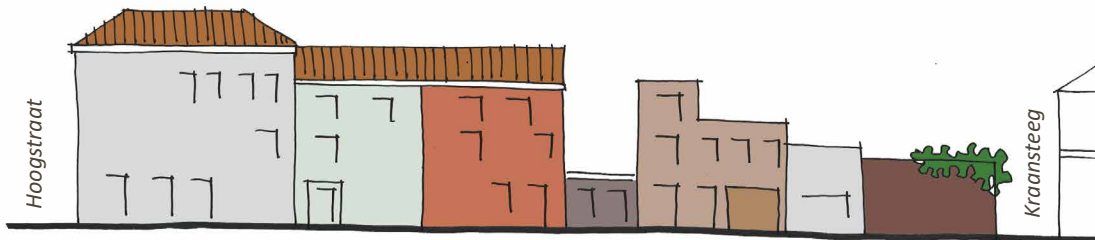
Huidig kleurgebruik Helmsteeg

Impressie levendiger kleurgebruik Helmsteeg

Huidig kleurgebruik Helmsteeg

Impressie levendiger kleurgebruik Helmsteeg

Helmsteeg

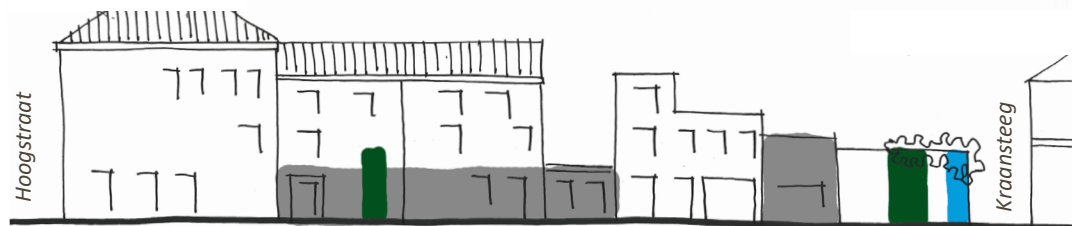
De Helmsteeg heeft een smal profiel van circa 2 (zijde Hoogstraat) tot 3 meter (zijde Kraansteeg) breed. Aan de steeg staat een groot aantal panden leeg, dit speelt aan beide zijden. Hier ligt een behoorlijke uitdaging voor de eigenaren van het vastgoed.

Bij een opknapbeurt zal, zoals ook in Kerksteeg en Kraansteeg, zorgvuldig gekeken moeten worden naar het kleurgebruik van panden.

Op een aantal plekken kan op gesloten gevelvlakken of tuilmuren een geveltuintje worden toegepast. Het groene karakter van de steeg wordt nu bepaald door de overhangende beplanting bij de tuinmuur van het terras van 'Sweet Ima'.

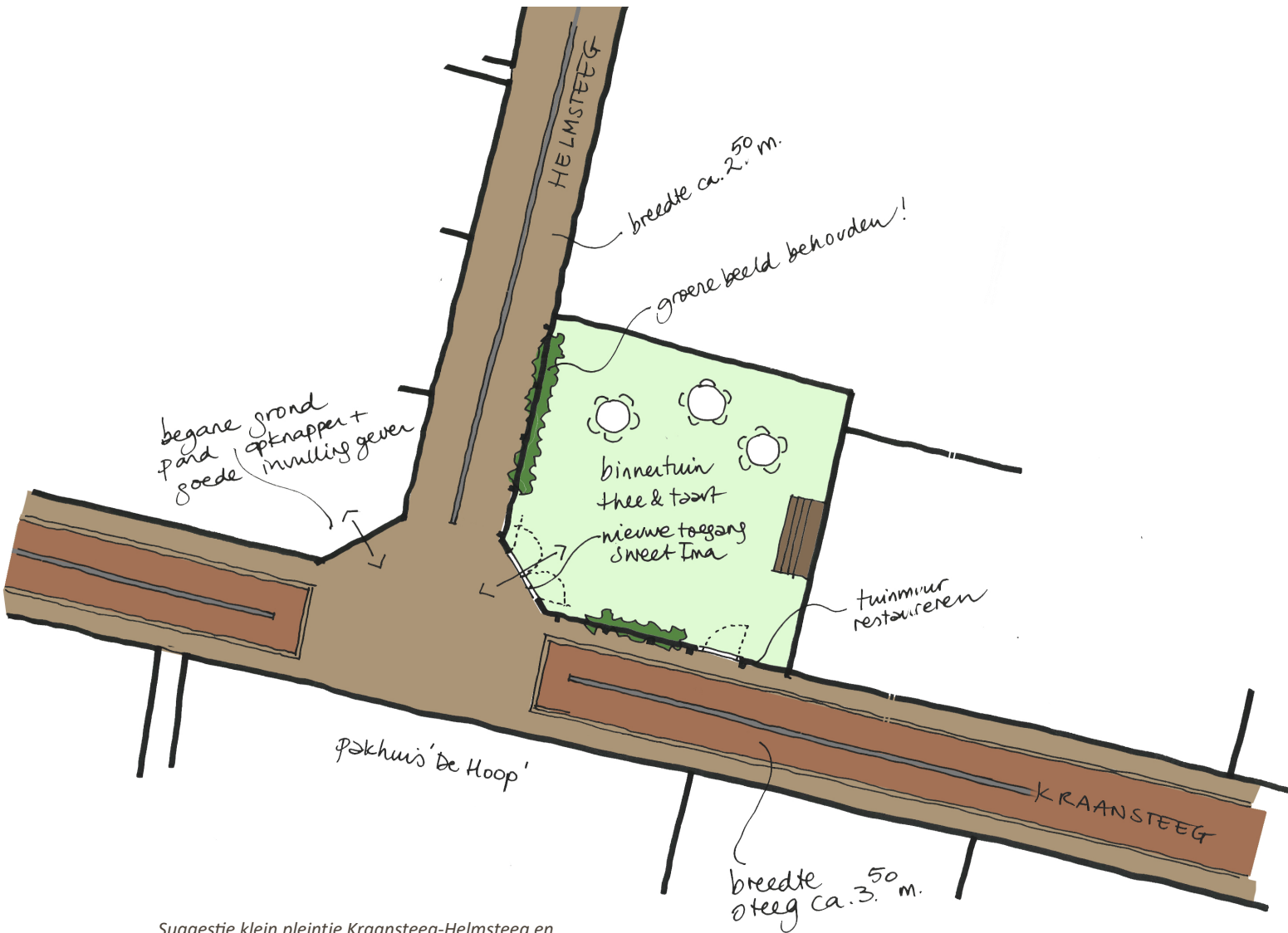
Bij restauratie of herbouw van de muur moet aandacht zijn voor het terugbrengen van groen. Bij herbouw van de muur dienen de oude stenen gebruikt te worden.

Het verhaal van de Helmsteeg is het verhaal van de heks. De Helmsteeg was de woonplaats van Anna Muggen, die in 1608 aangeklaagd werd voor hekserij. Ze werd veroordeeld om vervolgens te worden gewurgd en daarna verbrand. Zij zou zes personen hebben betoverd, nadat ze een verbond met de duivel had gesloten. De verbranding vond plaats op de Grote Markt op 29 mei 1608. Ze was de laatste vrouw die in Holland als heks werd verbrand. Dit verhaal kan in woord en/of beeld worden verteld op de gesloten zijgevel van het noord-westelijke hoekpand (pand Kruidvat).

Helmsteeg

- streven naar meer openingen
- mogelijkheid voor vergroening
- kunst/het verhaal van de heks verbeelden
- pand opknappen en goede functie geven

Suggestie klein pleintje Kraansteeg-Helmsteeg en theetuin Sweet Ima

Hoek Kraansteeg - Helmsteeg

Halverwege de Kraansteeg bevindt zich de aansluiting op de Helmsteeg. Een plek met veel potentie, vooral vanwege het mooie pakhuis 'De Hoop', opvallend vanwege de lichte kleur en de bijzondere uitstraling.

Achter de, er tegenover gelegen, vervallen tuinmuur is een leuk, besloten terras, behorende bij patisserie 'Sweet Ima' aan de Langendijk. De tuinmuur is moet gerestaureerd of herbouwd worden.

Bij de herbouw van de muur stellen we een nieuwe toegang met dubbele deur voor tot het besloten terras, op de hoek Helmsteeg-Kraansteeg. Op deze wijze ontstaat er een klein pleintje ter hoogte van pakhuis 'De Hoop'. Een interessante plek, zeker wanneer de begane grond van het er tegenover gelegen pakhuis een goede invulling krijgt in de vorm van een atelier/werkruimte.

Tuinmuur Sweet Ima, Kraansteeg

Pakhuis: ambitie omzetten naar atelierruimte, Hoek Helmsteeg - Kraansteeg

Rijksmonument 'de Hoop' op de kop van de Helmsteeg

Tenslotte

Een enthousiaste werkgroep heeft aan dit Stegenplan gewerkt. Ondernemers en pandeigenaren hebben gezamenlijk dit plan tot stand gebracht. Het bestuur Stichting Binnenstadsmanagement Gorinchem wil de leden van de werkgroep danken voor hun tijd en ideeën. Dankzij hun vrijwillige inzet is er een stevige basis gelegd voor het Stegenplan.

Wij willen Stichting Stadsherstel (Saskia Voest en Bert van 't Land), architect Adelin Maurice, architect Katrien Koppers en historicus Roel Mulder bedanken voor hun aanbevelingen en advies. Hun invloed heeft het plan sterker gemaakt.

Wij hopen dat alle partijen die een bijdrage kunnen leveren aan de uitwerking van dit plan ook hun verantwoordelijkheid nemen:

- De pandeigenaren: zij hebben invloed op de invulling en de uitstraling van de panden. Volgen zij de richtlijnen op onder andere op het gebied van kleurgebruik uit dit Stegenplan, dan verbetert de sfeer in de steeg een enorm. We verwachten dat pandeigenaren van leegstaande panden in actie komen en een duurzaam goede invulling geven aan hun vastgoed.
- De gemeente: zij pakken de inrichting van de openbare ruimte stap voor stap per steeg aan. Zij denken positief mee in het verwezenlijken van de verblijfs sfeer in stegen door het mogelijk maken van geveltuinjes en gevelbankjes. We verwachten dat de gemeente bij de beoordeling van plannen en initiatieven dit Stegenplan als leidraad hanteert.
- De bewoners: zij kunnen het initiatief nemen tot verlevendiging van de stegen door ideeën uit dit Stegenplan handen en voeten te geven: het realiseren van geveltuinjes, het toepassen van gevelbankjes en - ook heel belangrijk - het enthousiasmeren van burens.

Vanuit Stichting Binnenstadsmanagement ondersteunen wij de uitwerking van het plan (door pandeigenaren, gemeente en bewoners) graag.

Bestuur Stichting Binnenstadsmanagement

Colofon

Opdrachtgever

Stichting Binnenstadsmanagement Gorinchem (BSM)

Edith van Duijn

Voorzitter

Nita van Wijngaarden

Binnenstadsmanager

Ondersteund door

Gemeente Gorinchem

Ap de Bruijn

Jorick de Kreij

Christian Alderliesten

Werkgroep Stegenplan

Nita van Wijngaarden

Binnenstadsmanager

Mauro Agnoli

Winkeliersvereniging Hartje Gorcum, BSM

Duffy Fishbain - van Kampen

Winkelier Langendijk

JanJan Mens

vastgoedeigenaar, BSM

Roy Sommer

vastgoedeigenaar, BSM

Christian Alderliesten

Gemeente Gorinchem

Inge Burg

Welmers Burg stedenbouw

Evita Hoogendoorn

Welmers Burg Stedenbouw

Quickscan historie

Roel Mulder

Opsteller Stegenplan

Welmers Burg Stedenbouw

Robberstraat 5

4201 AK Gorinchem

0183 – 821 497

www.welmersburg.nl

Gorinchem, juli 2018

